

**Tasa-arvon toteutuminen Suomen valmennuskulttuurissa -
selvitys suomalaisten kansallisen ja kansainvälisen tason nais- ja
miesvalmentajien taustojen sekä valmennustehtävän eroista**

Johanna Forsström

Johanna Forsström
Haaga-Helia Vierumäki
Liikunnan- ja vapaa-ajan ko.
2011

<p>Tekijä Johanna Forsström</p>	<p>Ryhmä LOT07</p>
<p>Opinnäytetyön nimi Tasa-arvon toteutuminen Suomen valmennuskulttuurissa</p>	<p>Sivu- ja liitesivumäärä 66 + 8</p>
<p>Ohjaaja Kirsi Hämäläinen</p>	
<p>Tämä opinnäytetyö on kvantitatiivinen tutkimus, joka on tehty yhteistyössä Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus KIHUn kanssa. Työn tarkoituksena oli kartoittaa kansallisen ja kansainvälisen tason nais- ja miesvalmentajien eroja Suomessa. Ennen kaikkea eroja sukupuolten välillä kartoitettiin valmentajan taustojen sekä kyselyntekohetkisen valmennustehtävän osalta. Koska kotimaasta vastaavaa tutkimusta ei löydy, vertailua tehtiin ulkomailla tehtyihin vastaaviin selvityksiin. Kirjallisuusosuudessa tuon esille tasa-arvoa sekä naisen asemaa yleisesti liikuntakulttuurissa ja esittelen suomalaista ohjaaja- ja valmentajakoulutusrakennetta.</p> <p>Työn aineistona käytettiin KIHUn tekemää sähköpostikyselyä. Aineisto koostui 2476 valmentajasta ja ohjaajasta, joiden sähköposti osoite oli Suomen Valmentajat Ry:n yhdistyksen rekisterissä sekä Nuoren Suomen sinettiseuraohjaajista ja -valmentajista, jotka määräaikaan mennessä pyynnöstä olivat toimittaneet sähköpostiosoitteensa tutkimusta varten. Tämän tutkimuksen aineiston pohjalta rajasin opinnäytteeni aineiston 1251 kansallisella tai kansainvälisellä tasolla toimivaan valmentajaan. Tutkimus vahvistaa, että valmennus on Suomessakin hyvin miesvaltainen ala, sillä tutkimuksen kohderyhmästä naisia (n=304) oli 24 % ja miehiä (n=947) 76 %.</p> <p>Tulosten mukaan naisvalmentajat ovat miehiä nuorempia ja koulutetumpia, omaavat korkeamman kilpaurheilutaustan ja vähintään yhtä korkean valmentajakoulutuksen kuin miehet. Naisvalmentajilla on keskimäärin vähemmän valmentajakokemusta, he valmentavat ensisijaisesti naisellisia ja esteettisiä lajeja, kuten taitoluistelua ja voimistelua, eivätkä toimi yhtä useasti pää- tai erikoisvalmentajina sekä valmentavat todennäköisemmin oman sukupuolensa urheilijoita. Samankaltaisuuksia nais- ja miesvalmentajien välillä löytyi valmennettavasta lajiryhmästä sekä apuvalmentajana toimimisesta. Tutkimukseni tulokset tukevat pitkälti nais- ja miesvalmentajista aiemmin ulkomailla saatuja tuloksia.</p>	
<p>Asiasanat tasa-arvo, naisvalmentajat, valmennus, sukupuolisyrjintä</p>	

Degree Programme in sports and leisure management

<p>Author Johanna Forsström</p>	<p>Group LOT07</p>
<p>The title of thesis Realization of equality in the Finnish coaching culture</p>	<p>Number of pages and appendices 66+8</p>
<p>Supervisor Kirsi Hämäläinen</p>	
<p>This thesis consists of a quantitative study made in association with KIHU The Research Institute for Olympic Sports. The aim of the study was to survey the differences between female and male national and international coaches in Finland. Above all the goal was to study differences between the genders in conjunction with the respondents' backgrounds and current coaching roles. Since no such study was available in Finland, the study was compared to similar surveys made abroad. In the literary section the equality and the female position in the general sports culture is discussed and the Finnish instructor and coach education structure demonstrated.</p> <p>The study material was acquired via an e-mail questionnaire by KIHU. The material consisted of 2476 instructors and coaches, whose e-mail addresses were registered in the Finnish Coach Association (Suomen Valmentajat Ry) and the Young Finland Association (Nuori Suomi ry) Seal Club instructors and coaches, who had provided their e-mail address within the deadline via a separate invitation. The total number of 1251 national or international level coaches answered the questionnaire. The study confirmed that coaching is as highly male-dominated field in Finland as elsewhere, since 24% (n=304) of the target group were female and respectively 76% (n=947) were men.</p> <p>According to the results female coaches seem to be younger and further educated than men. Female coaches have higher competitive sports backgrounds and are at least as highly educated in coaching as men. On average female coaches also seem to have less experience in coaching. They coach mainly feminine and aesthetic sports like figure skating and gymnastics, they are more likely have disciples of the same gender and less frequently hold main or specialist coach positions. Similarities between female and male coaches were found within the sport groups coached and assistant coaches. The results of this study support the findings of similar foreign studies between female and male coaches to a large extent.</p>	
<p>Key words equality, female coaches, coaching , gender discrimination</p>	

Sisällys

Johdanto	3
1 Tasa-arvo Suomen liikuntakulttuurissa.....	5
1.1 Nainen liikunnan ja urheilun julkishallinnossa	6
1.2 Nainen liikuntajärjestöissä	6
1.3 Hallinto	7
1.4 Sukupuolijakaumaa seuratoiminnan eri tehtävissä.....	7
1.5 Nainen ja huippu-urheilu	8
1.5.1 Huippu-urheilun tuet.....	9
1.5.2 Naisurheilijat ja medianäkyvyys	10
1.5.3 Ohjaajasta huippuvalmentajaksi.....	12
1.6 Valmentajakoulutus Suomessa.....	13
1.6.1 Lajiliittojohtoiset tasot.....	13
1.6.2 Ammatillisen tason koulutukset.....	14
1.7 Valmentajista tutkittua.....	15
1.7.1 Valmentajat kotimaassa.....	15
1.7.2 Suomalaisten valmentajien ikä, koulutustausta ja työnkuva	17
1.7.3 Naisvalmentajat Suomessa.....	18
1.7.4 Valmentajat ulkomailla.....	20
2 Valmennus – miesvaltainen ala.....	23
2.1 Syitä valmennuksen miesvaltaisuudelle.....	23
2.2 Ulkoiset esteet.....	25
2.3 Sisäiset esteet.....	28
2.4 Naisen asema valmennuksessa – miehistä kiinni?.....	30
3 Tutkimusmenetelmät.....	33
3.1 Tutkimuksen tarkoitus	33
3.2 Tutkimuskysymykset	34
3.3 Tutkimusmenetelmät.....	34
3.4 Kyselytutkimuksen erityispiirteet.....	35
3.5 Tutkimuksen toteutus ja reliabiliteetti.....	35
4 Tulokset.....	38
4.1 Kansallisen ja kansainvälisen tason valmentajat.....	38

4.2 Kansallisen ja kansainvälisen tason valmentajien taustojen erot sukupuolten välillä	40
4.2.1 Valmentajien ikä	40
4.2.2 Valmentajakokemus.....	41
4.2.3 Valmentajien kilpaurheilutausta.....	41
4.2.4 Valmentajakoulutus	43
4.2.5 Koulutus	44
4.3 Kansallisen ja kansainvälisen tason valmentajien nykyisten valmennustehtävien erot sukupuolten välillä	46
4.3.1 Valmennettava laji.....	46
4.3.2 Valmennettavan sukupuoli nykyisessä valmennustehtävässä.....	49
4.3.3 Valmentajan nimike	50
4.4 Kansallisen ja kansainvälisen tason nais- ja miesvalmentajien valmennus toiminnasta käytettävän nimikkeen ja valmennettava sukupuolen erojen vertailua piiri- ja harraste tason nais- ja miesvalmentajien eroihin	51
5 Pohdinta	56
5.1 Brightonin naisliikuntajulistus.....	56
5.2 Sukupuoli ja valmentaminen	57
5.3 Valmennustehtävä.....	57
5.4 Taustat ja vertailu alemman tason valmennukseen.....	58
5.5 Tulosten vertailua aiempiin tutkimuksiin	58
6 Arviointi.....	61
Lähteet	64
Liitteet	68

Johdanto

Hyvä valmentaja on ammattitaitoinen, ajan hermolla, rehellinen, sosiaalinen, luotettava ja niin edelleen. Hyvän valmentajan ominaisuuksia on lueteltu ja listattu loputtomasti, mutta yksikään lista ei ole rajannut hyvää valmentajaa naiseksi tai mieheksi. Hyvä valmentaja tai valmennuskyky ei siis ole sukupuoleen sidottu ominaisuus. Kyse on yksilöstä, persoonasta sekä hänen ammattitaidosta ja tiedoista toimia valmentajana. Tästä huolimatta naisvalmentajia on kansallisesti kuten myös kansainvälisesti huomattavasti vähemmän. Valmennuksen maskuliininen perusrakenne ei hyödynnä naisvalmentajien potentiaalia, vaan rajaa heidän työllistymismahdollisuutensa vain tiettyjen lajien ja urheilijoiden valmennukseen. Ilman naispuolisia johtajia, päättäjiä ja esikuvia liikunnan alalla ei kuitenkaan voida saavuttaa tasa-arvoisia mahdollisuuksia naisille (Piikkareilla pintaa syvemältä, 1995).

Naisvalmentajien suhteettoman pientä määrää miehiin verrattuna ja syitä siihen, on tutkittu maailmalla kohtalaisesti (mm. Reade, Rodgers & Norman, 2009; Kilty, 2006; Knoppers 1987). Varsinkin naisten osuus korkeammissa liikunnan johtajuus- ja valmennusasemissa on kiinnostanut tutkijoita. Suomessa sen sijaan ei ole aiempaa tutkimustietoa nais- ja miesvalmentajien eroista. Vuonna 1994 julkaistun Brightonin naisliikuntajulkistuksen mukaan naisten määrä on liian vähäinen kaikissa urheilu- ja liikuntaorganisaatioiden johtoelimissä. Julistuksen päätavoitteena oli sellaisen liikuntakulttuurin kehittäminen, joka tarjoaa naisille täysiarvoiset mahdollisuudet liikuntaan sen kaikissa muodoissa. Julistuksen mukaan oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon mukaan vastuu ja päätösvalta tulisi jakaa tasapuolisesti sukupuolten välillä (Piikkareilla pintaa syvemältä, 1995.) Valmennuksen miesvaltaisuutta on selitetty naisvalmentajien ulkoisten sekä sisäisten esteiden kautta. Naisvalmentajien vähyyttä varsinkin korkeamman tason valmennuksessa on perusteltu myös naisten rajoittamisesta alemman tason valmennustöihin, josta uralla eteneminen on vaikeampaa. Tästä syystä vahvojen naismentorien löytäminen on vaikeaa ja tämä saattaa osaltaan vaikuttaa naisten määrään kansallisen ja kansainvälisen tason valmennuksessa.

Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskuksessa (KIHU) aloitettiin vuonna 2009 kolmevuotinen tutkimusprojekti. Tutkimusprojektin tarkoituksena on tuottaa tietoa siitä, mistä lähteistä ja miten suomalainen valmentaja tai ohjaaja kehittää asiantuntijuuttaan ja osaamistaan valmennusuransa aikana, sekä arvioida lisäksi nykyisen valmentaja- ja ohjaajakoulutuksen vaikuttavuutta. Vaikka valmentajan asiantuntijuuden kehittymistä on kansainvälisesti tutkittu jo jonkin verran, ei vastaavanlaista kartoitusta suomalaisten valmentajien keskuudessa ole aiemmin tehty.

Tutkimusprojektin aineisto kerättiin käyttäen nettipohjaista kyselylomaketta (liite1). Sen kohderyhmänä olivat Suomen Valmentajat ry:n jäsenet, joiden sähköpostiosoite oli ilmoitettuna yhdistyksen rekisterissä (n=2015) ja ne Nuoren Suomen sinettiseuraohjaajat ja -valmentajat (n=3049), jotka olivat määräaikaan mennessä pyynnöstä toimittaneet sähköpostiosoitteensa tutkimusta varten. Tutkimukseen osallistuneet valmentajat ja ohjaajat toimivat tai olivat toimineet valmentajina eri tasoilla ja lajeissa, aina piiri- ja aluetason ohjaajista kansainvälisen tason huippuvalmentajiin asti. Tämän aineiston myötä lähden opinnäytetyössäni tutkimaan Suomen korkeamman tasojen eli kansallisen ja kansainvälisen tason valmentajia. Tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa kyseessä olevien tasojen valmentajien sukupuolijakaumaa, sekä selvittää nais- ja miesvalmentajien taustoja ja valmennustehtävää ja tehdä vertailua sukupuolien välillä. Tutkimukseni rajasin kyselyyn vastaamishetkellä viimeisen 12 kuukauden aikana kansallisella tai kansainvälisellä tasolla valmentaneet nais- ja miesvalmentajat. Tutkimukseni tulosten myötä pyrin analysoimaan tasa-arvon toteutumista Suomen korkeamman tason valmennuskulttuurissa. Tutkimusjoukkoni koostuu 1251 valmentajasta, joista miehiä on 947 ja naisia 304.

Opinnäytteeni teoriaosuudessa tarkastelen naisten asemaa ja tasa-arvoa suomalaisessa liikuntakulttuurissa yleisesti, esittelen valmentaja- ja ohjaajakoulutuksen rakennetta Suomessa sekä tuon esille lyhyesti kotimaassa ja ulkomailla aikaisemmin tehtyjä tutkimuksia valmentajista. Tukeutuen pääasiassa ulkomaiseen lähdemateriaaliin erittelen myös mahdollisia syitä valmennuksen miesvaltaisuudelle.

1 Tasa-arvo Suomen liikuntakulttuurissa

Valmennuksen maskuliinista perusrakennetta pohdittaessa, on hyvä kartoittaa ensin yleisesti liikuntakulttuurin tasa-arvoa ja naisten osallisuutta siinä. Liikuntakulttuurin korkeampien tahojen ja päättävien elinten sukupuolijakauma antaa osaltaan tietoa naisten arvostuksesta ja asemasta koko liikuntakulttuurissa.

Sukupuolten välinen tasa-arvo on sosiaali- ja terveysministeriön mukaan keskeinen suomalainen arvo (Sosiaali- ja terveysministeriö 2011). Sukupuolten välistä tasa-arvoa säädetään perustuslaissa sekä tarkemmin tasa-arvolaissa. Suomalaisessa yhteiskunnassa naisen asema onkin kansainvälisesti verrattuna hyvä. Äänioikeutensakin suomalaiset naiset saivat varhain. Itse asiassa kolmantena maailmassa ja ensimmäisenä koko Euroopassa (Tilastokeskus, 2010). Myös suomalaisten naisten koulutus on yksi maailman korkeimmista. Kuitenkaan naisten asema Suomessa ei ole yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja työelämässä yhtä hyvä kuin miesten. Huolimatta viime vuosikymmenten positiivisesta kehityksestä liikuntakulttuurin tasa-arvossa kotimaassa ja ulkomailla, jonka myötä naisten liikuntalajivalikoima ja naisliikuntaharrastajien osuus on kasvanut, on naisten edustus huomattavan alhainen varsinkin ylemmissä johto- ja valmennustehtävissä (Reade, Rodgers & Norman, 2009; Kilty, 2006; Kunnari, 2000; Knoppers 1987).

Viime vuosituhanella tehdyn raportin mukaan liikuntakulttuurissa tapahtuneista muutoksista huolimatta liikuntakulttuurin päätöksentekoa yksipuolistaa naisten vähäinen määrä juuri päättävissä ja muissa vastaavissa elimissä (Piikkarit-työryhmän raportti 1995)

Piikkarit-työryhmän (1995) mukaan liikuntakulttuurin tehtävänjakoa kuvaavat hyvin seuraavat väittämät:

- mitä korkeampi hierarkiataso sitä vähemmän naisia
- mitä arvostetumpi työtehtävä sitä vähemmän naisia
- mitä lähempänä kilpailutoimintaa oleva tehtävä sitä vähemmän naisia

On harmillista huomata, että asiat, jotka toistakymmentä vuotta sitten huolestuttivat liikuntakulttuurin sukupuolirakenteessa ja -jakaumassa, ovat säilyneet edelleen suurina huolenaiheina. Valitettavasti viime vuosituhannella tehty raportti ei ole täysin väärässä tänäkään päivänä.

1.1 Nainen liikunnan ja urheilun julkishallinnossa

Kun tarkastellaan liikunnan ja urheilun julkishallintoa, suurin osa johtajista ja puheenjohtajista on miehiä. Vuonna 2001 kuntien liikunnasta vastaavien lautakuntien jäsenistä miehiä ja naisia oli lähes yhtä paljon (53/47 %) mutta mitä arvostetumpi ja korkeampi työtehtävä sitä vähemmän naisia. Lautakuntien puheenjohtajista (vuonna 2001) 71 %, liikuntatoimen johtajista (vuonna 2003) 81 % ja liikuntasihteeristäkin (vuonna 2003) 72 % oli miehiä. Vuonna 2004 läänien liikuntaneuvostojen jäsenistä kuitenkin 41 % oli naisia, mutta kaikki puheenjohtajat olivat miehiä. Valtion liikuntaneuvoston ja sen jaoston puheenjohtajista vuosina 2003-2007 naisia oli sentään 40 % (Miehet ja naiset numeroina liikunnassa ja urheilussa, 2004.) Valtion liikuntaneuvoston puheenjohtajien prosenttiosuus (40 %) onkin juuri se minimiosuus, jonka vuonna 2005 voimaantullut tasa-arvolaki määrittää naisia olevaksi valtionhallinnon komiteoissa, neuvottelukunnissa, työryhmissä ja muissa vastaavissa valmistelu-, suunnittelu- ja päätöksentekokoelimityksissä sekä kunnallisissa ja kuntien välisissä yhteistoiminnan toimitelmissä (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, 2005, 8-9).

1.2 Nainen liikuntajärjestöissä

Suomen Liikunta ja Urheilu ry:n (SLU) hallituksen jäsenistä naisia oli vuonna 2005 vuonna 47 %. SLU:n kaikkien jäsenjärjestöjen hallitusten jäsenistä vuonna 2003 naisia oli noin neljännes. Jäsenjärjestöjen puheenjohtajista vain 12 % vuonna 2004 oli naisia. Naisten ja miesten johtotehtävien hierarkia näkyy hyvin SLU:n jäsenjärjestöjen tehtävissä. Miehet vastaavat 69 prosenttia SLU:n jäsenjärjestöjen päällikkötason tehtävistä ja 57 prosenttia asiantuntijatehtävistä, naiset sen sijaan vastaavat 85 prosenttia SLU:n jäsenjärjestöjen sihteeritason tehtävistä (Miehet ja naiset numeroina liikunnassa ja urheilussa, 2004.)

1.3 Hallinto

Valtakunnallisten urheiluopistojen puheenjohtajista ja johtokuntien jäsenistä 73 %, rehtoreista 64 % ja muista johtotason toimihenkilöistä 68 % on miehiä. Kolmen valtakunnallisen opiston johtokunnassa ei ole yhtään naista (Miehet ja naiset numeroina liikunnassa ja urheilussa, 2004.)

1.4 Sukupuolijakaumaa seuratoiminnan eri tehtävissä

Lajiliitot ja urheiluseurat muodostavat suomalaisen urheilun perustan. Suomalaisten valmentajien merkittävin työnantajaryhmä on seurat ja toiseksi merkittävimpanä työnantajana toimivat lajiliitot piiri/alue-organisaatioineen (Valmentaminen ammattina Suomessa, 2002, 24).

Seuratoiminnassa toimivista tuomareista, valmentajista, kouluttajista ja johtajista valtaosa on miehiä. Naiset taas vastaavat useammin tiedotus- ja sihteeritehtävistä. Myös valtuuston ja hallitusten jäsenosuuksissa vallitsee miesten ylivoima.

Tehtävä	Naisia %	Miehiä %
Tuomarit	10 %	90 %
Valmentajat	6 %	94 %
Hallituksen jäsenet	20 %	80 %
Päällikkötehtävät	14 %	86 %
Kouluttajat	3 %	97 %
Yhdyshenkilöt	22 %	78 %
Sihteerit	54 %	46 %
Nuorten parissa työskentelevät	91 %	9 %
Lasten parissa työskentelevät	19 %	81 %
Tarkkailijat	0 %	100 %
Valtuuston jäsenet	11 %	89 %
Johtajat	17 %	83 %
Toimistotyöntekijät	13 %	87 %

Talouden kanssa työskentelevät	43 %	57 %
Tiedottajat	90 %	10 %

(Miehet ja naiset numeroina liikunnassa ja urheilussa 2004, n=53955)

Miten voidaan olettaa, että naisten määrä valmennus-, päätös- ja johtotehtävissä lisääntyisi kun seurojen päätöksenteossa enemmistönä ovat miehet ja vahvat urheilu- ja liikuntajohtamisen mallit ovat hyvin harvassa naisilla?

1.5 Nainen ja huippu-urheilu

Suomalaisten naisten huippu-urheilulla on varmasti yhteys myös valmennukseen, ennen kaikkea naisvalmentajiin ja niiden määrään. Moni valmentaja on vaihtanut kilpauransa päättymisen jälkeen valmennukseen ja jatkanut näin uraansa liikunnan ja urheilun parissa. Suomessa naisten varsinainen kilpa- ja huippu-urheilun pariin rynnintä alkoi 1980-luvulla, jolloin mm. Marja-Leena Kirvesniemi (os. Hämäläinen) niitti suosiota ja mitaleja hiihdossa. Pitkään ennen tätä kuitenkin pyöri suurta kohua siitä, onko kilpa- ja huippu-urheilu sopivaa naisille lainkaan. Ajatuksen tasolla pidettiin erikoisena sitä, että joku nainen saattoi tuntea olonsa kotoisaksi hellan ääressä perheenäitinä sekä jääkiekkokaukalossa. Nykypäivänä nämä keskustelut ovat jääneet taka-alalle ja keskustelun aiheena ovat enemmän kysymykset siitä, mitkä lajit sopivat naisille ja mitkä eivät. Aikaisemmin varmasti hyvin yleinen käsitys oli, että esteettiset ja kauniit lajit, kuten voimistelu ja taitoluistelu olivat naisien lajeja. Sen sijaan fyysiset, voimaa ja lujaa ruumiinkäyttöä vaativat lajit olivat miesten lajeja. Näitä rajoja on kuitenkin rikottu ja nykypäivänä naisten hyppivät levypalloihin, hyökkäävät maalille ja painivat siinä missä miehetkin.

1.5.1 Huippu-urheilun tuet

Naishuippu-urheilun kehitystä ja nykytilaa voidaan myös tarkastella valtion urheilija-apurahojen valossa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Olympiakomitean tehtävänä on edistää osaltaan kilpa- ja huippu-urheilua ja luoda sille menestymisen edellytyksiä. Yksi näistä edistämisen keinoista on urheilijoiden henkilökohtaiset tuet, joilla pyritään turvaamaan urheilijan täyspainotteinen harjoittelu. Tuet myönnetään niille urheilijoille, jotka sitoutuvat pitkäjänteiseen ammattimaiseen valmentautumiseen ja joilla arvioidaan olevan menestymismahdollisuuksia tulevissa urheilun kansainvälisissä arvokilpailuissa (Suomen Olympiakomitea, 2011.)

Urasäätiö eli Urheilijoiden Ammattienedistämissäätiö tukee urheilijoita myös rahallisesti. Säätiön tarkoituksena on edistää urheilijoiden ammattiin valmistumisen hyväksi tehtävää työtä ja pyrkiä osaltaan turvaamaan aktiiviuransa päättäneiden urheilijoiden koulutustausta. Tukeakseen tarkoitustaan säätiö jakaa vuosittain opiskeluapurahoja aktiiviuransa jo päättäneiden tai kansainväliseen menestykseen tähtäävien huippu-urheilijoiden ammattiin valmistavaan ja tutkintoon tähtäävään opiskeluun. Tukea ei kuitenkaan myönnetä urheilijoille, jotka ovat saaneet rahoitusta opetus- ja kulttuuriministeriöltä (Suomen Olympiakomitea, 2011.)

Opetusministeriön, Olympiakomitean ja Urasäätiön tukemista urheilijoista miehiä oli vuosina 2002-2004 63 % ja naisia 37 %. Edellä mainittujen säätiöiden yhteensä myöntämistä tukirahoista 66 % meni miehillä ja 34 % naisille. Tarkemmin eriteltynä vuonna 2004 Opetusministeriön myöntämistä tukirahoista 66 % meni miehille ja Olympiakomitean tukirahoista 63 %. Vuosina 2003-2004 urasäätiön opiskelija-apurahojista 44 % meni miehille (Miehet ja naiset numeroina liikunnassa ja urheilussa, 2004.) Positiivista kehitystä on kuitenkin tapahtunut valtavasti, toki naisurheilijoiden määräkin on kasvanut. Vuonna 1995, jolloin urheilija-apuraha järjestelmä aloitettiin, 30

urheilijaa sai nauttia apurahasta, näistä urheilijoista vain neljä (1,3 %) oli naisia (Kunnari, 2000, 18).

1.5.2 Naisurheilijat ja medianäkyvyys

Vaikka naisurheilun tila on kohentunut ja harrastajamäärät lisääntyneet viime vuosikymmeninä, siitä huolimatta naisurheilua ei ole edelleenkään mahdollista seurata mediasta samalla tavalla kuin miesten urheilua. Mediaa seuraava henkilö varmasti pistää merkille, että suomalaiset lehdet, televisio ja radio keskittyvät pääosin miesten kilpa- ja huippu-urheilun uutisointiin. Naisten urheilun uutiskynnys on yllättävän korkealla ja yleensä otsikoihin pääseminen naisilta vaatii menestystä EM- ja MM-kisoissa tai Olympialaisissa. Kotimainen divarijalkapalloilukin on tärkeää, mutta kun SM-sarjan urheilusta uutisoidaan, niin harvoin uutiset koskevat naisia. Toisaalta naisten joukkueurheilu näkyy yleensäkin tiedotusvälineissä harvoin.

Tutkimusten mukaan tiedotusvälineet huomioivat naisia enemmän yksilölajeissa ja vielä niin sanotuissa perinteisissä lajeissa kuten tenniksessä, voimistelussa tai taitoluistelussa. Huomiota herkemmin saavat myös ns. suomalaislajien edustajat, kuten naishiihtäjät, -suunnistajat ja -keihäänheittäjät (Miehet ja naiset numeroina liikunnassa ja urheilussa, 2004.)

Uutiskynnys ylittyy naisurheilijoiden kohdalla toisinaan myös ”vääristä syistä”. Ei pitäisi vain tuijottaa sitä, kuinka paljon naisurheilijoista uutisoidaan, vaan katsoa myös uutisen sisältöä. Mitä heistä on uutisoitu ja miten? Monesti naisurheilijoiden ulkonäköä, yhä pieneneviä kilpailuasuja kommentoidaan tai sitten huomio kiinnitetään naisurheilijoiden yksityiselämään. Normanin (2010, 99) tutkimuksesta käy ilmi, että Iso-Britanniassa naisurheilijat suostuvat jopa mielellään esittelemään medialle uutta kilpa-asuaan saadakseen näkyvyyttä. Naisena tuntuu epäoikeudenmukaiselta, että naisurheilijat joutuvat tietoisesti vähättelemään tai asettamaan itsensä ei-vakavasti otettavaksi saadakseen samanlaista näkyvyyttä kuin miesurheilijat. Tutkimusten mukaan kuvat, tekstit, tv- ja radio-ohjelmien puhe sisältävät naisurheilijoita vähätteleviä merkityksiä kuten työttelyä, naisurheilijoiden suoritusten vähättelyä, suoritusten kuvaamisia niin,

että urheilijat näyttävät koomisilta tai epäasiallisilta. Myös ulkonäköön ja yksityiselämään huomion kiinnittäminen vie pohjaa naisurheilun uskottavuudelta mediassa (Miehet ja naiset numeroina liikunnassa ja urheilussa, 2004.)

Collin & Vuori (1999) selvittivät naisten näkyvyyttä urheilu-uutisissa. Naisia koskevien urheilu-uutisten osuus uutisten kokonaismäärästä oli vain 16 % ja ajallisesta kestosta 13 %. Urheilu-uutisten kuvista naisten osuus oli 18 %. Naisten osuus kuvituksen kokonaiskestosta oli 14 %. Helsingin Sanomissa 7.-13.4.1997 välisenä aikana 84,1 % uutisartikkeleista koski miesurheilijoita, 8,3 % naisurheilijoita ja 7,6 % molempia. Urheilusivujen kuvista 88 % oli miehistä (Miehet ja naiset numeroina liikunnassa ja urheilussa, 2004.)

Onko naisten vähäiseen näkyvyyteen syynä se, että suurin osa urheilutoimittajista on miehiä? 1980-luvulla urheilutoimittajista vain 3 % oli naisia. Naisten määrää urheilutoimitalalla voidaan arvioida myös urheilutoimittajain liiton jäsenmäärien perusteella. Vuonna 2004 jäsenistöstä naisia oli noin 6 % ja liiton hallituksessa 2004-2005 miehiä oli 89 % ja naisia 11 % (Miehet ja naiset numeroina urheilussa ja liikunnassa, 2004.) Selvästikin urheilutoimitala on miesvoittainen. Toisaalta onko syynä yksinkertaisesti se, että yleisöä ei kiinnosta naisten kilpa- ja huippu-urheilu? Vai onko syynä kierre, kun ei ole näkyvyyttä, ei tule tunnetuksi ja näin ei tule katsojia?

Yleisesti voidaan sanoa, että naisten ja miesten välinen tehtävänjako liikuntakulttuurissa noudattaa pitkälti samaa kaavaa muiden yhteiskunnan alueiden kanssa. Vuoden 2010 tilastojen mukaan työelämän johtotehtävissä miesten osuus oli 68 % ja naisten 32 %. Valtionhallintoa tarkasteltaessa selviää, että naisten osuus eduskunnassa vuonna 2007 oli 42 %. Hyvään suuntaan ollaan menossa, sillä vuonna 2007 Suomen hallituksessa oli ensimmäistä kertaa ns. akkavalta kun 60 % ministereistä oli naisia. Tässä vaiheessa kannattaa kuitenkin nostaa esiin vuoden 2005 tasa-arvolaki, jonka puolesta tietyt kiintiöt naisten määrissä mm. suunnittelu- ja päätöksentekokelimityksissä on täytyttävä. Koulutuksessa naiset sen sijaan ovat usein enemmistönä (Tilastokeskus, 2010.) Vuoden 2008 tasa-arvobarometrin mukaan 28 % naisista kokee sukupuolestaan haittaa uralla etenemisessä, kun miehistä vain 7 %. Erityisesti korkeasti koulutetut naiset kokevat sukupuolensa haitaksi tai esteeksi uralla etenemisen suhteen (Nieminen, 2008, 28-30.)

Kunnarin (2000, 9) mukaan yhteiskunnassa vaikuttaisi kärjistetyksi miehille kuuluvan yhteiskunnallinen asema, päätöksen teko ja johtaminen kun taas naisten aluetta on enemmän itsensä kehittäminen ja uudelleen kouluttaminen.

Yleisesti naisten asemasta liikuntakulttuurissa voidaan todeta, että ainakaan vielä vuoden 1994 Brightonin naisliikuntajulistuksen peräänkuuluttaman vastuun, voimavarojen ja päätösvallan jakaminen sukupuoleen kohdistuvaa syrjintää välttämättä ei toteudu.

1.5.3 Ohjaajasta huippuvalmentajaksi

Liikunnan alalla toimivien ohjaajien ja valmentajien välistä rajaa on vaikea vetää, sillä molempien työnkuvat ja työmenetelmät ovat hyvin lähellä toisiaan. Ohjaajan tehtävänä on kuitenkin enemmän herättää ja ylläpitää lapsissa ja nuorissa kiinnostusta liikuntaa kohtaan kuin auttaa yksilöä saavuttamaan oman henkilökohtaisen parhaansa. Valmentajan katsotaan toimivan selkeästi tavoitteellisen kilpaurheilun suunnassa. Valmentajan täytyy sisäistää suunnittelun, harjoituksen toteutuksen, harjoittelun johtamisen, seurannan ja palautteen merkitykset osana valmennusprosessia ja autettava urheilijaa saavuttamaan parhaansa näiden avulla. Ammattivalmentaja on sen sijaan henkilö, joka saa tekemästään työstä palkkatuloja ja hänellä on alaan liittyvä koulutus, sekä vuosien kokemuksesta kertynyt korkea tietotaito. Ammattivalmentaja kantaa vastuuta urheilijan ja lajin kehityksestä yhteiskunnallisesti hyväksytyjen tapojen mukaan (Suomalainen kilpa- ja huippu-urheilun valmentaja- ja ohjaajakoulutusjärjestelmä, 2004, 9.)

Tutkimuksen mukaan suomalaiset valmentajat ja ohjaajat ovat motivoituneita kehittämään itseään ja suurin osa haluaisi valmennuksesta ammatin itselleen. Tulosten mukaan, mikä korkeammin valmentaja on kouluttautunut, sitä korkeamman tason urheilijoita hän valmentaa (Nättinen & Romo, 2010, 39-40.) Mutta millainen onkaan tämän kehittymishaluisen suomalaisen valmentajan koulutuspolku? Seuraavassa esitellään lyhyesti Suomen valmentaja- ja ohjaajakoulutusjärjestelmää ja sen eri tasoja.

1.6 Valmentajakoulutus Suomessa

Suomen valmentaja- ja ohjaajakoulutus järjestelmään tehtiin suuria muutoksia vuonna 1994. Tällöin Suomessa siirryttiin eurooppalaiseen viisiportaiseen valmentaja- ja ohjaajakoulutusjärjestelmään, joka perustuu ENS-SHE:n (European Network of Sport Sciences in Higher Education) yleiseurooppalaiseen suositukseen. Suomalainen viisiportainen valmentaja- ja ohjaajakoulutusjärjestelmä jakautuu kahteen pääosaan (kuva 1). Ensimmäinen osa on lajiliittojohtoinen (tasot I-III) ja toinen osa perustuu ammatilliseen koulutukseen (tasot IV-V) (Suomalainen kilpa- ja huippu-urheilun valmentaja- ja ohjaajakoulutusjärjestelmä, 2004, 8.)

Vuonna 2005 aloitetun VOK-hankkeen myötä Suomen valmentaja- ja ohjaajakoulutusjärjestelmän rakennetta on pyritty edelleen kehittämään (ks. kuvio 1.). Hankkeen tavoitteen mukaisesti ohjaaja- ja valmentajakoulutuksen rakenne on yhdentynyt lajiliittojen välillä, yhteiset koulutussisällöt ja osaamistavoitteet ovat yhteisiä ja oppiminen on viety osaksi arkista tekemistä. Lisäksi hankkeen myötä syntynyt verkosto on mahdollistanut osaamisen jakamisen ja koulutuksen yhdessä kehittämisen lajiliittojen välillä (VOK Valmentaja- ja ohjaajakoulutuksen kehittäminen, 2011).

1.6.1 Lajiliittojohtoiset tasot

Valmentaja- ja ohjaajakoulutusjärjestelmän ensimmäisellä tasolla koulutus kohdentuu lasten ja nuorten ohjaajiin sekä valmentajiin. Tason I-koulutuksen minimivaatimuksesi on määritelty 50 tuntia, jonka sisällön eri lajiliitot ovat rakentaneet omiin tarpeisiinsa sopivaksi. I tason koulutusta järjestävät urheiluseurat, SLU-alueet, lajiliitot ja liikunnan koulutuskeskukset. Tason II -koulutuksen minimi tuntivaatimukseksi on määritelty 100 tuntia, jonka sisällön lajiliitot jälleen kasaavat omia tarpeitaan tukeviksi. Lajiliittojen lisäksi II tason koulutusta järjestävät liikunnan koulutuskeskukset. Tason III -koulutus on lajien korkein lajikoulutustaso. Minimivaatimuksesi on määritelty 150 tuntia. III tason koulutus kohdentuu nuorten systemaattiseen valmennukseen ja aikuisten huippu-urheiluun. Koulutusta toteuttavat lajiliitot ja liikunnan koulutuskeskukset (Suomalainen kilpa- ja huippu-urheilun valmentaja- ja ohjaajakoulutusjärjestelmä, 2004, 9.)

Nättisen & Romon (2010, 39) tutkimuksen mukaan suomalaiset valmentajat, jotka ovat käyneet paljon lajiliittojen tarjoamia koulutuksia valmentavat korkealla tasolla kilpailevia urheilijoita. Peräti 39 % lajiliittojen tarjoamia koulutuksia paljon käynneistä valmensi kansallisen ja 59 % kansainvälisen tason urheilijoita. Piiri-, alue- ja harrastetason valmentajista sen sijaan hyvin vähän oli käynyt kaikkia lajiliiton koulutuksia.

1.6.2 Ammatillisen tason koulutukset

Valmentajan erikoisammattitutkinto on valmentajakoulutusportaikolla IV-tasoa. Se kohdentuu erityisesti aikuisten huippu-urheiluun ja on luonteeltaan näyttötutkinto, joka pohjautuu opetushallituksen tutkinnon perusteisiin. Pääsääntöisesti tutkinnot suoritetaan erilaisen valmistavan koulutuksen yhteydessä. Näyttökokeet valvoo erillinen taho, joka ei osallistu valmentavan koulutuksen antamiseen. Valmistavan koulutuksen laajuus on 30 opintoviikkoa. Valmentajakoulutusportaikon korkeimman, viidennen tason valmentajakoulutuksen voi suorittaa opiskelemalla yliopistossa ylemmän (LitM) tai alemman korkeakoulututkinnon (LitK) tai jatkossa ammattikorkeakoulussa suorittamalla Bachelor-tutkinnon. Opintojen laajuudet vaihtelevat 120-160 opintoviikon sisällä (Suomalainen kilpa- ja huippu-urheilun valmentaja- ja ohjaajakoulutusjärjestelmä, 2004, 9.) Valmentaja- ja ohjaajanimikkeen käyttö on kuitenkin hyvin lajikohtaista. (Kuvio 1.)

Ammattivalmentajien sekä yliopisto- ja ammattikorkeakoulutason valmentajakoulutuksen läpikäyneiden henkilöiden valmentamien urheilijoiden taso on pääosin korkea kansallinen tai kansainvälinen (Nättinen & Romo, 2010, 41).

Kuvio 1: Suomalaisen ohjaaja- ja valmentajakoulutuksen tasot, VOK-hankkeen kohderyhmän muodostivat tasot 1-3 (Aarresola, 2010, 5).

Päivitetystä ja hyvin rakentuneista ohjaaja- ja valmentajakoulutuksen tasoista huolimatta, opetusministeriön sukupuolten tasa-arvo opetusministeriön tehtäväalueilla muistion mukaan naiset ovat aliedustettuina valmennuksen ammatillisessa koulutuksessa, sillä vain alle viidennes opiskelijoista on naisia (Opetusministeriö, 2009,17).

1.7 Valmentajista tutkittua

Aikaisempia valmentajia koskevia tutkimuksia löytyy niukasti Suomesta, mutta ulkomailta kohtalaisesti. Varsinkin nais- ja miesvalmentajien eroista tutkimuksia on niukasti. Suomesta kunnollisia selvityksiä ei löydy yhtään, ulkomailta jonkun verran. Seuraavassa tehdään lyhyt katsaus aikaisempiin valmentajia koskeviin tutkimuksiin.

1.7.1 Valmentajat kotimaassa

Suomen valmentajat Ry:n julkaiseman valmentaminen ammattina Suomessa (2002) raportin mukaan ammattivalmentajia on Suomessa kaiken kaikkiaan 1161.

Ammattivalmentajalla on tässä yhteydessä tarkoitettu henkilöä, jolla on alaan liittyvä ammattikoulutus, hän on työsuhteessa tai toimii itsenäisenä yrittäjänä.

Ammattivalmentajakäsitteeseen liittyy myös korkeatasoista osaamista ja tietoa, joka on vuosien työkokemuksen kautta hankittua. Suomen ammattivalmentajista miehiä on 890 ja naisia 271 eli (76,7 % ja 23,3 %). Naisista suurin osa raportin mukaan työskentelee naisvaltaisten lajien liitoissa ja seuroissa (esim. SVOLI ja taitoluistelu). Lajiliitot ja seurat ovatkin raportin mukaan ammattivalmentajien suurimmat työllistäjät.

Ammattivalmentajista 1012 työskentelee lajiliittojen ja seurojen palveluksessa, puolustusvoimien ammattivalmentajana työskentelee 34 valmentajaa, urheiluopistoilla 37, urheilupainotteisissa lukioissa 20, urheilulukioissa 52 ja ammatillisissa oppilaitoksissa 6 valmentajaa. (Valmentaminen ammattina Suomessa, 2002, 18-20.)

Taulukko 1: Nais- ja miesvalmentajien prosentuaalinen osuus työllistävien tahojen valmentajista

KAIKKI	%- MIEHET	%- NAISET
Lajiliitot ja seurat	74 %	26 %
Puolustusvoimat	97 %	3 %
Urheiluopistot	100 %	0 %
Urheilupainotteiset lukiot	85 %	15 %
Urheilulukiot	87 %	13 %
Ammatilliset oppilaitokset	83 %	17 %
YHTEENSÄ:	77 %	23 %

Merkillepantavaa raportissa on se, että Suomen urheiluopistoilla ei työskentele ainuttakaan naisammattivalmentajaa. Puolustusvoimien niukan naisedustuksen vielä

ymmärtää, mutta urheiluopistojen, jotka ovat merkittävä osa Suomen liikuntakulttuuria, mistä on johtunut vuonna 2002 naisvalmentajien totaalinen puute siellä?

1.7.2 Suomalaisien valmentajien ikä, koulutustausta ja työnkuva

Samana raportin mukaan ko. selvitystyöhön osallistuneet valmentajat olivat melko nuoria. Eniten, 40 % oli 26-35 -vuotiaita ja toiseksi eniten 35 % oli 36-46 -vuotiaita. Lisääntyneet liikunnan ja valmennuksen ammatilliset koulutusmahdollisuudet ovat antaneet työpaikkoja siis melko nuorillekin valmentajille. Peruskoulutukseltaan 75 % valmentajista oli suorittanut ylioppilastutkinnon, 22 % oli keski- tai peruskoulupohjalla ja 4 % vanhemman ikäluokan valmentajista oli kansakoulupohjalla. Nykyisen valmentaja- ja ohjaajakoulutusrakenteen mukaan 13 % ammattivalmentajista on suorittanut 5-tason eli yliopistollisen perustutkinnon, 57 % löytyy 4-tason valmentajakoulutus ja 20 % kaikista valmentajista on suorittanut 3-tason eli lajiliittojen korkeimman järjestämän tutkinnon. Mielenkiintoista selvityksessä oli, että mitä korkeampi koulutus valmentajalta löytyi, sitä todennäköisemmin hän valmensi yksilölajia. Esimerkiksi yliopisto- ja korkeakoulututkinnon suorittaneista 81 % valmensi yksilölajia ja vain 19 % joukkuepalloilua. Lajiryhmien sisäistä koulutuksen jakautumista vertaillen esiin nousee yksilölajivalmentajien hieman korkeampi liikunnan ammatillinen koulutus. Yksilölajien valmentajista 36 %:lla on yliopistollinen perustutkinto, liikunnanohjaajakoulutus 24 %:lla ja AmVT:n käyneitä 29 %. Vastaavasti joukkuepalloilivalmentajista 15 % on suorittanut yliopistollisen perustutkinnon, 45 % AmVT:n ja 32 % liikunnanohjaaja-tutkinnon (Valmentaminen ammattina Suomessa, 2004, 21-23.)

Samaisessa raportissa tuotiin esille valmentajien työkokemusta, työhistoriaa, työhön ja työn puolesta matkustamiseen käytettyä aikaa sekä valmennustyöstä saatavan ansiotulon määrä sekä työsopimuksen luonnetta. Keskimäärin valmentajat olivat valmentaneet 14 vuotta. Palkallinen valmennustausta oli keskimäärin 7 vuotta. Työhistoria noudatteli joukkue- ja yksilölajien valmentajilla samoja piirteitä. Ammattivalmentajista lajiliittojen ja urheiluoppilaitosten vastausten perusteella 60 % toimii osa-aikaisina ja 40 % päätoimimisina. Päätoimisista yli puolet ja osa-aikaisista lähes

puolet työskentelee seuran palveluksessa (Valmentaminen ammattina Suomessa, 2004, 24-25.)

Valmentajan työhön kuuluu muutakin kuin vain harjoitustilanteen seuraamista. Valmennukseen ja valmentajan työnkuvaan voivat kuulua olennaisesti myös koulutus, suunnittelu ja hallinnolliset tehtävät, työnimikkeestä ja vuodenaajasta riippuen. Kyselyyn vastanneista 63 % toimii pääasiassa päivittäisvalmennuksen parissa, 18 % koulutus- ja opetustehtävissä, 14 % hallinnossa ja 4 % testauksen ja tutkimuksen parissa. Eri tehtävien tekemiseen käytetty aika vaihteli suuresti riippuen sekä työnkuvioista, että sopimuksista. Valmennustyöhön kuuluu läheisesti myös matkustaminen. Etenkin kilpa- ja huippu-urheilun parissa valmentaville kilpailu-, leiri- ja joskus koulutusmatkat kotimaahan ja ulkomaillekin ovat yleisiä. Valmentajien ulkomailla ja kotimaassa matkustelemisen vaihteluväli oli suuri. Osa ei matkusta valmennuksensa puolesta lainkaan ja jollekin tulee jopa 200 kotimaan matkavuorokautta vuodessa. Kuitenkin 36 %:lle valmentajista kertyy matkapäiviä 15-30 vuorokautta vuodessa ja 30 %:lle maksimissaan kaksi kuukautta. Ulkomaan matkapäiviä kertyy joukkuepalloilvalmentajille yksilölajivalmentajia vähemmän. Hajonta on jälleen hyvin suurta, mutta suurimmalle osalle valmentajista (56 %) ulkomaan matkapäiviä kertyy maksimissaan kaksi viikkoa vuodessa. Kuten työtehtävien ja ajankäytönkin osalta, myös valmennustyöstä maksettujen korvauksien ja palkkioiden määrä on hyvin vaihteleva. Valmentajien keskimääräinen vuosipalkka oli 129 000 mk eli n. 21 700€. Suurimalla osalla, 95 %:lla valmentajista oli valmennustyöstään kirjallinen tai suullinen työsopimus (suullinen 6 % /kirjallinen 89 %) vain 5 % työskenteli ilman minkäänlaista voimassa olevaan työsopimusta (Valmentaminen ammattina Suomessa, 2004, 26-28.)

1.7.3 Naisvalmentajat Suomessa

Kun puhutaan kilpa- ja huippu-urheilutason valmennuksesta ja ammattivalmentamisesta, työsopimuksien prosentuaalisesta määrästä voi hyvin todeta, että valmennustyö ei ole enää harrastus, vaan varteenotettava tulon lähde. Kunnarin (2000) mukaan Suomen kilpa- ja huippu-urheilun parissa työskentelevillä naisvalmentajilla kuitenkin vain 71 % on joko suullinen tai kirjallinen sopimus

työnantajansa kanssa. Yli neljänneksellä naisvalmentajista (27 %) ei ollut työsopimusta lainkaan. Naisvalmentajilla työsopimuksista noin neljännes oli suullisia.

Valmennustyöstään saamassa korvauksessa naisvalmentajat sen sijaan olivat yleisesti Suomen ammattivalmentajien kanssa samalla tasolla. Kunnarin mukaan naisvalmentajien keskimääräinen kuukausiansio oli 10 600 mk eli noin 127 000 mk (21 400€) vuodessa. Hyvä on kuitenkin ottaa huomioon, että vain 73 % naisvalmentajista sai yleensäkin korvausta valmennustyöstään. Kunnarin tutkimuksen perusjoukkona oli 142 kansallisen kärkitason naisvalmentajaa. Tutkimuksen perusjoukossa oli mukana kaikki ne lajit, joissa ko. tasolla toimivia naisvalmentajia on (Kunnari, 2000, 75-76.)

Samaisessa tutkimuksessa Kunnari (2000) tarkasteli naisvalmentajien ikää, siviilisäätystä, koulutusta ja omaa urheilutaustaa. Naisvalmentajista 32 % oli alle 30 -vuotiaita, 42 % oli 31-40 -vuotiaita ja 26 % yli 41 -vuotiaita. Valmentajista enemmistö eli parisuhteessa, avioliitossa elävien osuus oli 42 % ja avoliitossa olevien 24 %. Naimattomia valmentajista oli 26 %. Valmentajista puolella oli yksi tai useampi lapsi (Kunnari, 2000, 69.) Sen sijaan Suomen Valmentajat Ry:n teettämän kyselyn mukaan, johon vastasi 1100 valmentajaa, oman toimen ohella valmentavilla miesvalmentajilla on perheessään keskimäärin 2.1 lasta, kun naisilla vastaava luku oli 1.3 lasta (Kyselytutkimus ottovalmentajien jaksamisesta ja työviihtyvyydestä, 2006, 26).

Peruskoulutukseltaan kilpa- ja huippu-urheilutasolla valmentavista naisista 63 % oli ylioppilaita. Ammattikoulututkinto löytyi 40 % ja 29 %:lla oli jokin korkeakoulututkinto. Jokin liikunnallinen peruskoulutus (esim. liikunnanohjaaja- tai opettaja) oli 34 % valmentajista. Valmentajakoulutuksista 3-tason tutkinnon oli suorittanut 35 % naisvalmentajista, 4-tason 23 % ja 5-tason 4 % naisvalmentajista, muilta naisvalmentajilta löytyi 1-2 tason valmentajakoulutus. Kilpailukokemusta naisvalmentajista löytyi 97 %:ta. Korkein kilpailukokemus kansallisella tasolla oli 40 %, kansainvälisellä tasolla kilpailleita oli lähes puolet 45 % naisvalmentajista. Lähes kaikilla (90 %) oman kilpaurheilu-uran aikainen laji oli sama kuin nykyinen valmennettava laji (Kunnari, 2000, 69-72.)

Kunnarin (2000) mukaan naisvalmentajien merkittävimpiä syitä valmentajaksi ryhtymisessä oli halu toimia lajin parissa, auttaa nuoria sekä halu opettaa ja jakaa tietoa.

Ammatillinen kiinnostus valmentajan työhön koettiin tutkimuksessa selvästi vähemmän merkitsevänä tekijänä valmentajaksi ryhtymisessä. Tutkimuksen naisvalmentajilla oli keskimäärin 10 vuotta valmennuskokemusta, joka valmentajien keski-ikään (34,5 vuotta) verrattuna tarkoittaa sitä, että valmentaminen on aloitettu suhteellisen nuorena. Päätoimisesti valmennustyötä tekeviä oli 30 % ja osa-aikaisia 18 %. Huomion arvoista on, että lähes puolelle valmentajista valmennus oli vain harrastus varsinaisen työn tai opiskelun ohella (Kunnari, 2000, 71-73.)

Vaikka suomalaisten ammattivalmentajien suurin työllistäjä on seurat ja lajiliitot, Kunnarin (2000) mukaan 37 % naisvalmentajista toimii seuravalmentajina. Viidesosa valmentajista toimii yhtäaikaisesti seuravalmentajana ja maajoukkuevalmentajana tai jonkun urheilijan henkilökohtaisena valmentajana. Pelkästään 10 % naisista toimi vain maajoukkuevalmentajana. Maajoukkuevalmentajina toimineista yli puolet valmensivat nuorten maajoukkuetta. Huomion arvoista on, että vain seitsemässä lajissa naisvalmentaja oli aikuisten maajoukkueen valmentajana (Kunnari, 2000, 73.) Näistä seitsemästä valmentajasta tuskin kukaan valmensi miesten tai poikien maajoukkuetta, vaikka miesvalmentajia on naisten maajoukkueiden valmentajina.

Tuoreimman 2011 vuoden tutkimuksen mukaan, seuroissa toimivista valmentajista naisia on vain 22,3 %. Saukkola & Vuoren tutkimukseen vastasi 2211 valmentajaa, joista 506 oli naisia. Samassa tutkimuksessa tuotiin esille, että vastanneista päätoimisena työskentelevistä valmentajista vain 15,9 % oli naisia. Toisaalta kyselyn vastaamisprosentti jäi alle 30 %, joten sen voidaan osaltaan katsoa vääristävän naisten ja miesten määrän välistä suhdetta (Saukkola & Vuori, 2011, 20.)

1.7.4 Valmentajat ulkomailla

Reade, Rodgers & Norman (2009) tutkivat naisvalmentajien niukkaa edustusta Kanadassa. Tutkimuksessa olivat vertailussa kanadalaiset nais- ja miesvalmentajat alemman (n=809) ja korkeamman tason (n=819) valmennuksessa. Alemmalla tasolla valmentavista yleisesti voidaan sanoa, että naiset ovat nuorempia, heillä on vähemmän valmennusvuosia, he ovat vähemmän koulutettuja, toimivat epätodennäköisemmin

päävalmentajina, työskentelevät todennäköisemmin yksilöurheilun parissa ja valmentavat todennäköisemmin naisia ja lapsia. Jotta valmennusuraa voitiin tarkastella paremmin, tutkijat erottelivat alemman tason valmentajista pienempää tutkimusryhmään valmentajat, joilla oli yli 10 vuotta valmennuskokemusta naiset n=43, miehet n=72. Tästä ryhmästä vain 37 % oli naisia, kun kokemattomammista valmentajista 50 % oli ollut naisia. Kokeneempien valmentajien koulutuksessa ja kilpailukokemuksessa ei ollut merkittäviä eroja. Kokeneempien valmentajien joukossa vallitsi sama trendi että naisvalmentajat valmentavat nuoria lapsia. Valmennettavan sukupuolella löytyi merkittäviä eroja. Alemmalla tasolla vain 11 % naisvalmentajista valmensi mies/poikaurheilijaa, 21 % nais/tyttöurheilijaa ja 50 % naisvalmentajista valmensi molempia sukupuolia. Tutkimuksesta voidaan vetää myös johtopäätös, että naisilla paremmat etenemisen mahdollisuudet vallitsevat tietyissä lajeissa, kuten telinevoimistelussa ja taitoluistelussa, jossa valmentajina toimivat jopa 16 -vuotiaat. Eri valmennuskoulutukseen hakeutuvista naisia ja miehiä on tutkimuksen mukaan yhtä paljon, mutta tästä huolimatta naisilla on vähemmän pidempiä valmennusuria. Tämä saattaa tutkijoiden mukaan merkitä sitä, että miesvalmentajille on tarjolla enemmän mahdollisuuksia. Naiset lisäksi yhdistetään naisurheilijoiden valmentamiseen kun taas miehet valmentavat molempia sukupuolia. Tutkimuksessa 60,5 % naisista valmentaa alueellisella tasolla, mutta vain 36,5 % miehistä työskentelee mainitulla tasolla. Tutkijoiden mukaan naisilla on heikommat mahdollisuudet valmentaa joukkueurheilijoita, miesurheilijoita ja edetä valmennuksessaan aluetasoa ylemmäs. (Reade, Rodgers & Norman, 2009, 511-512.)

Samaisen tutkimuksen mukaan korkeamman tason valmennuksessa nais- ja miesvalmentajien tauostoissa ja valmennustehtävässä oli merkittäviä eroja. Huomattavasti suuremmalla osalla miesvalmentajista valmennustyö oli päätoimista, kun naisilla valmennustyö oli osa-aikaista tai muuten epäsäännöllistä, huolimatta siitä, että tutkimuksen mukaan naisvalmentajilla on korkeampi koulutus kuin miehillä. Myös korkeimman kilpailukokemuksen arvioinnissa naiset päihittivät miehet. Suuremmalla osalla naisvalmentajista oli kansallisen tai kansainvälisen tason kilpailukokemus, kun taas miehistä useammalla oli paikallisen/koulutason kilpailukokemus tai ei kilpailutaustaa lainkaan. Siviilisäädyn tarkastelussa miesvalmentajat olivat naisia todennäköisemmin naimisissa tai avioliittomaisessa suhteessa, lisäksi naisvalmentajilla

lapsia oli miesvalmentajia vähemmän. Tutkimuksessa mukana olleesta 56 lajista vain yhdessä lajissa, taitoluistelussa oli enemmän nais- kuin miesvalmentajia. Kolmessa lajissa; soudussa, hiihdossa ja jääkiekossa naisten ja miesten lukumäärä olivat lähes samat. Muissa lajeissa naisten prosenttiosuus vaihteli 0-16 % välillä (jalkapallo ja pesäpallo 0 %). Valmennettavan sukupuolella oli huomattavissa eroja.

Miesvalmentajista 49 % valmensi miesurheilijaa, 43 % naisurheilijaa ja molempia sukupuoli 8 %, kun taas naisista vain 2 % valmensi miesurheilijaa, 83 % naisurheilijaa ja molempia sukupuoli 15 %. Myös korkeamman tason valmennustutkimuksessa käy ilmi, että naisten mahdollisuudet ovat paremmat tietyissä lajeissa. Esimerkiksi hyvin naisvaltaisissa lajeissa naisvalmentajat valmentavat sekä nais- että miesurheilijoita, mutta esimerkiksi vain 50 % naisjääkiekkoilijoiden valmentajista on naisia, eikä yksikään naisvalmentaja valmenna miesurheilijoita jääkiekossa. (Reade, Rodgers & Norman, 2009, 515-516.)

Vuonna 2008 ja 2010 Norman tutki Iso-Britannian kansallisen tason naispäävalmentajia naisten ja miesten suurimmissa joukkuelajeissa. Tutkimushetkellä 43 mahdollisesta valmennuspestistä tällä tasolla, naiset olivat edustettuina vain yhdeksässä (naiset 21 %, miehet 79 %) (Norman, 2008, 448-449 & Norman, 2010, 93.)

2 Valmennus – miesvaltainen ala

Huolimatta naisten yleisesti parantuneesta asemasta Suomen ja ulkomaiden liikuntakulttuurissa, on valmennus edelleen hyvin miesvaltainen ala. Brightonin naisliikunta julistuksesta ja Suomen tasa-arvolaista huolimatta naisten edustus on huomattavan alhainen varsinkin ylemmissä johto- ja valmennustehtävissä. Kunnarin (2000,100) sanojen mukaan etenkin valmennussektorilla nainen ja naiseus tulisi nähdä enemmänkin rikkautena ja käyttämättömänä voimavarana. Kunnarin ajattelumallia saisi hyödyntää useampi päättäjä, sillä ilman naispuolisia johtajia, päättäjiä ja esikuvia liikunnan alalla ei voida saavuttaa tasa-arvoisia mahdollisuuksia naisille.

2.1 Syitä valmennuksen miesvaltaisuudelle

Valmennuksen miesvaltaisuutta on tutkittu jonkin verran ulkomailla, joten tuodessani esille mahdollisia syitä miesvaltaisuudelle käytän pääasiallisesti tukena ulkomailla tehtyjä tutkimuksia. Valmennuksen miesvaltaisuuden kiivaalle tutkimiselle ulkomailla on alun perin ollut syynä Titlen IX lain (1972) jälkeen naisvalmentajien vähentynyt määrä huolimatta naisten kohentuneista olosuhteista liikuntakulttuurissa. Title IX liittovaltion lain voimaantumisen jälkeen naisilla ja tytöillä on tasa-arvoiset ja yhtäläiset mahdollisuudet osallistua koululiikuntaa kuin pojilla ja miehillä (Women's sport foundation, 2011). Syitä naisten niukalle edustukselle urheilun johto- ja valmennustehtävissä on koennut ja pohtinut muun muassa Knoppers (1992 & 1987), Kilty (2006) sekä Norman (2008 & 2010).

Knoppersin (1987,10) mukaan paras tapa tutkia valmennuksen dynamiikkaa, on käyttää samoja malleja, joita on käytetty yleisesti työelämän ja bisnes maailman tutkimiseen. Syyksi tähän hän perustelee samoja vaatimuksia, joita valmentaja on oppinut oman urheilu-uransa aikana ja joita bisnes-elämässä tarvitsee menestyäkseen – kovaa työtä ja itsekuria. Knoppers pitää valmennuksessa esiintyvän ammattisyrjinnän ja sukupuoli erottelun sekä eristämisen tutkimisessa hyvin käyttökelpoisena R.M. Kanterin vuonna 1977 julkaistua mallia. Mallissaan Kanter tutkii asioita kolmen näkökulman kautta.

Ensimmäinen on henkilön yksilöllinen, toinen rakenteellinen ja kolmas on sosiaalisten suhteiden näkökulma (Knoppers 1992, 210).

Kun pyritään selittämään naisten vähäistä määrää miesvaltaisissa aloissa henkilön yksilöllisten syiden kautta, avataan niitä henkilön mielenkiinnon, pätevyyden ja valintojen avulla. Eri teorioiden mukaan opimme lapsina vanhemmilta, koulusta, ystävilta ja mediasta sukupuolille ominaiset käyttäytymismallit. Tästä syystä, koska tytöt eivät näe paljon naisvalmentajia eikä heitä ole kasvatettu havittelemaan valmennustyötä, he eivät myöskään valitse valmennusta tai edes harkitse ko. alalle hakeutumista. Rakenteiden kautta asiaa pohdittaessa syytä haetaan asemasta, jossa yksilö organisaatiossa työskentelee. Esille nousee kolme vaikuttavaa tekijää; mahdollisuudet, valta sekä naisten osuus eli määrä alalla. Ihmiset, joilla on heikot etenemismahdollisuudet urallaan, jättäytyvät helposti pois koko alalta. Samoin ihmiset, joilla on heikottamat mahdollisuudet käyttää voimavaroja eli valtaa ovat vähemmän tyytyväisiä työhönsä. Mitä alhaisempi on naisten osuus, sitä todennäköisemmin naisia sorretaan. Kanterin mallin mukaan naiset eivät jättäydy pois miehislta aloilta välttämättä siksi, että ovat naisia, vaan koska he työskentelevät asemissa, jossa heillä on vähemmän mahdollisuuksia, rajoitetut voimavarat ja valta ja heitä on vähän alalla. Knoppers pitää Kanterin mallia rakenteellisista syistä hyvänä, sillä se kääntää katseen pois ”uhrin” eli tässä tapauksessa naisten syyttämistä (Knopper, 1992, 211-214.)

Vuimeisessä, sosiaalisia suhteita käsittelevässä näkökulmassa, nostetaan esille, että hallitsevan ryhmän ajatukset ja arvot, muodostuvat yleisiksi normeiksi ja arvoiksi. Hallitsevalla ryhmällä on enemmän valtaa, joten he saavat herkemmin ajatuksensa ja arvonsa ”pysymään voimassa”. Knoppers käyttää tämän näkökulman avauksessa apuna köydenveto-analyysejä. Naisten ja miesten välisessä köydenveto taistelussa, jossa voittajan palkintona on pelin luonteen määrittäminen, miehillä on Knoppersin mukaan erikoisapuja, kuten kiiloja, hanskoja tai suoja auringon häikäisyltä. Tämän lisäksi miehet yrittävät kontrolloida sääntöjä ja varmistaa, etteivät säännöt muutu heidän toimintaa haittaaviksi. Naiset sen sijaan pelaavat miesten määrittelemien sääntöjen perusteella. Mikäli naiset pysyvät tiukkoina ja onnistuvat hieman muuttamaan sääntöjä, miehet luovat vastalauseena uuden strategian ja niin edelleen. Työelämässä ja miksei valmennuksessakin naisten ja miesten välinen suhde on Knoppersin mukaan taistelua

hallitsevasta roolista ja siitä kumpi sukupuoli pääsee määrittelemään sukupuolten roolit (Knoppers, 1992, 216-217.)

Kotimaassa Piikkarit-työryhmän mukaan suurimmat esteet naisen aseman parantamiseksi liikuntakulttuurissa ovat juuri liikuntakulttuurin miehiset rakenteet ja toimintatavat, naisten yleiset ominaisuudet ja asenteet, kuten naisten osaamisen aliarviointi, naisten välinen epäsolidaarisuus sekä naisten vaatimattomuus, kunnianhimo ja itsetunnon puute (Piikkareilla pintaa syvemältä, 1995.) Samat esteet voidaan mielestäni lukea myös naisille esteiksi valmennukseen saralla. Vaikka Piikkarit-työryhmän tekemä kyselytutkimus on jo 16 vuotta vanha, samat asiat nousevat edelleen esille Kiltyn (2006) tutkimuksessa yli kymmenen vuotta myöhemmin. Kiltyn tutkimus avaa mielestäni syitä valmennuksen miesvaltaisuudelle parhaiten, joten pohtiessani naisten suhteellisen niukkaa edustusta valmennuksessa, käytän Kiltyn tutkimusta loogisena runkona syiden esittämisessä. Kiltyn tutkimuksesta voidaan löytää tukea monille Knoppersin (1992) esittämille näkökulmille ja syille.

Kilty (2006, 224-227) erittelee ulkoisia ja sisäisiä haasteita ja esteitä, joita naisvalmentajien tulee päihittää työskennelläkseen menestyvinä valmentajina. Ulkoiset esteet, jotka osaltaan häiritsevät naisvalmentajien ammatillisia mahdollisuuksia, hän jakaa neljään alakategoriaan: oletukset pätevydestä, palkkaaminen samankaltaisuuden mukaan (ns. homologinen lisääntyminen), homofobia ja naisroolimallien puute. Myös sisäiset esteet, jotka vaikuttavat ammatillisiin mahdollisuuksiin, hän jakaa neljään alakategoriaan: täydellisyyteen pyrkiminen, itsevarmuuden puute, omien saavutusten esille tuonnin vaikeus ja stressi työn ja henkilökohtaisen elämän tasapainottamisesta (Kilty, 2006, 224-226.)

2.2 Ulkoiset esteet

Miesvalmentajia pidetään automaattisesti naisvalmentajia pätevämpanä. Tähän haasteeseen kuuluu läheisesti myös tarve naisvalmentajilla erikseen todistaa pätevyytensä, kun esimerkiksi miesvalmentajien uskotaan olevan päteviä pelkkien suositusten perusteella (Kilty, 2006, 224.) Valmentamisen ja liikuntakulttuurin

työmaailmassa liikutaan tässä suhteessa samassa linjassa yhteiskunnan muiden alojen suhteen. Vuoden 2008 tasa-arvobarometrin mukaan 29 % naisista kokee sukupuolestaan haittaa ammattitaidon arvostamisessa ja 17 % naisista työtulosten arvioinnissa. Michillä molemmat prosentit jäävät huomattavasti alle kymmenen (Nieminen, 2008, 30.) Toisaalta naisvalmentajien asemaa ei yhtään helpota jos epäilyksiä pätevydestä tulee suoraan urheilijoita. Normanin (2010, 95) laadullisessa tutkimuksessa haastateltiin Iso-Britannian naispäävalmentajia. Tutkimuksessa eräs naisvalmentaja oli kertonut:

I coached a boys' team.. It's always that you have to win respect... You have to show you can play, if you did a free kick and put it in the corner, then everyone had respect for you.

Naisilla pätevyden aliarviointi voi olla yhteydessä myös ns. homologiseen lisääntymiseen eli tässä tapauksessa palkkaamiseen samankaltaisuuden perusteella. (Kilty, 2006, 224.) Pätevyden olettamusta alakanttiin saattaa tukea myös se, että usein naisvalmentajat toimivat apuvalmentajina tai muuten miesvalmentajien varjossa. Naisvalmentajien pätevyden aliarviointia saattaa tukea myös puhdas fakta siitä yleisestä olettamuksesta, että valmentajat ovat miehiä. Normanin (2010, 95) tutkimuksessa erään valmentajan kommentti kuvaa mielestäni hyvin juuri tätä yleistä olettamusta valmentajan sukupuolesta. Naisvalmentaja kertoi, kuinka hänellä oli miesmanageri mukana matkoilla ja minne tahansa he menivät, paikan isäntä lähestyi aina miesmanageria ja kysyi, mitä hän tarvitsisi valmennussessiota varten.

Ulkoiseksi esteeksi luokitellaan myös edellä mainittu palkkaaminen samankaltaisuuden perusteella. Niin sanottu homologinen lisääntyminen on palkkauksessa sukupuolisyryntää edistävä tekijä. Ellei työntekijöiden palkkaamiselle ole määritelty tiettyjä suuntaviivoja, ihmiset palkkaavat jatkajakseen henkilön, johon he voivat samaistua. Itseään (ulkoisesti, koulutukseltaan jne.) muistuttavan henkilön palkkaaminen on vaivatonta ja helpointa (Kilty, 2006, 224-225.) Ei siis ole ihme, jos miesvalmentaja etsii työhönsä seuraajaa, että hän palkkaa työhön mieshenkilön. Stangl & Kane (1991, 53-55) tutkivat homologista lisääntymistä palkkauksessa ja etsivät yhteyttä päävalmentajan sukupuolen ja johtotehtävissä olevan henkilö sukupuolen välillä. Ohiossa tehdyssä tutkimuksessa kävi ilmi, että päävalmentajan ja johtotehtävissä palkkauksesta vastaavan henkilön sukupuolella oli selvä yhteys. Näin ollen

naispäävalmentajia määrä oli suurin siellä, missä johtotehtävistäkin vastasi nainen ja päinvastoin. Ohiossa tehty tutkimus tukee Lovettin & Lowryn (1994) teoriaa ”Good old boys” - verkostosta, jonka vaikuttavuudesta ja vahvuudesta johtuu naisten suhteellisen alhainen määrä korkeamman tason valmennuksessa. Teorian mukaan juuri homologinen palkkaus on syynä naisten syrjinnälle ja sorrolle valmennuksessa. Miesten ylivalta johto- ja valmennustehtävissä luo heille mahdollisuuden myös ylläpitää omaa valta-asemaansa (Lovett & Lowry, 1994, 27-29.) Kunnarin (2000, 77) mukaan vain puolet (51 %) Suomen kärkitason naisvalmentajista näki hyvänä etenemismahdollisuutensa valmentajan urallaan. Samankaltaisia tuloksia sai myös Norman (2008) laadullisessa tutkimuksessaan. Normanin mukaan uralla eteneminen on ongelmallisempaa naisvalmentajille. Normanin tutkimuksessa erään naisvalmentajan mukaan naisen tulee olla kaksi kertaa miestä parempi saadakseen valmennuspestin. Hän kuuluttaa myös arvostuksen ansaitsemisen perään, mutta tuo kuitenkin esille, että olemalla arvostettu valmentaja ei siitä huolimatta välttämättä saa mahdollisuutta tehdä sitä valmennustyötä jota haluaisi, silloin kun koko päättävä elin koostuu miehistä (Norman, 2008, 452.)

Homofobia on eräs, varsinkin ulkomailla esille nostettu este naisille valmennuskulttuurissa. Naisiin, jotka työskentelevät miesvaltaisella alalla leimataan vallitseva heteroseksistinen ilmapiiri, jossa heidät mielletään ei-niin-naisellisiksi tai lesboiksi (Kilty, 2006, 225.) Normanin (2010, 98) tutkimuksessa naisvalmentajat kertoivat tulleen leimatuiksi epä-naisellisina tai lesboina, koska he ovat naisia johtajuusasemassa. Yleinen leimaaminen voi olla tuhoisaa naisvalmentajille sekä -urheilijoille. Uraansa keskittyminen ja perheenlisäyksen hankkimisen lykkääminen voivat olla juuri niitä asioita, jotka leimaavat valmentajan lesboksi. Eräs Normanin tutkimuksen naisista kertoi:

Automatically everybody jumps up to the conclusion that you're a lesbian.. [it's like] "oh you're not married"?... For goodness sake, how many men have to answer these questions and they don't. That's one of the biggest issues is the sexuality one. It hurts.

Vahvojen naisroolimallien puute voi olla todennäköisesti myös yksi tekijä, miksi naisurheilijat eivät hakeudu kilpailu-uransa jälkeen valmennukseen (Kilty, 2006, 225.)

Kamphoff & Gill (2008, 68) tutkivat urheilijoiden kiinnostusta valmennustyötä kohtaan. Naisurheilijat olivat heidän tutkimuksen mukaan vähemmän kiinnostuneita valmennustyöstä kaikilla muilla tasoilla paitsi nuorisovapaa-ajan tasolla. Suurin ero oli 1. divisioonassa ja ammattivalmentamisen tasoilla. Tutkijoiden mukaan tämä tulos saattaa johtua naismentorien vähyydestä näillä tasoilla. Samasta tutkimuksesta kävi ilmi myös, että naisurheilijat olivat miesurheilijoita enemmän sitä mieltä, että nais- ja miesvalmentajilla kohdellaan eri tavalla urheilussa. Tutkimuksen naiset siis tiedostavat ja ymmärtävät syrjinnän valmennusammattissa ja saattavat tästäkin syystä osoittaa vähemmän kiinnostusta tiettyjä valmennuksen tasoja kohtaan. Mielenkiintoista on myös, että tutkimuksessa naisurheilijat ilmoittivat, että voittamisen paine oli este valmennusammattiin siirtymisessä. Kenties nämä urheilijat ovat seuranneet sivusta kuinka naisvalmentajat tuskailevat ”pakko-voittaa” paineen kanssa todistaakseen pätevyytensä? Toisaalta naisvalmentajien on vain olosuhteista huolimatta yritettävä, sillä kuten aikaisemmin toin esille, että ilman naispuolisia johtajia, päättäjiä ja esikuvia liikunnan alalla ei voida saavuttaa tasa-arvoisia mahdollisuuksia naisille.

2.3 Sisäiset esteet

Kiltyn (2006) mukaan hänen tutkimuksen naisvalmentajat olivat hyvin itsekriittisiä ja pyrkivät täydellisyyteen kaikilla osa-alueilla. Heidän mielestään mikään osa-alue ei ollut koskaan riittävän vahva, vaan parannettavaa löytyi aina. Kiltyn mukaan tällainen täydellisyyteen pyrkiminen saattaa muodostua valmentajalle esteeksi esimerkiksi työhaussa, sillä hän ei koe voivansa hakea paikkaa, koska kokee, että hänen pitäisi olla parempi (Kilty, 2006, 226.) Mahtaako tämä täydellisyyteen pyrkiminen johtua siitä, että kautta naisvalmennuksen historian naisvalmentajat ovat olleet suurennuslasin alla ja ovat jatkuvasti joutuneet todistamaan pätevyyttään?

Varmaankin samasta syystä, minkä aiemmassa kohdassa nostin esille, on naisvalmentajilla itsevarmuuden puutetta. Kiltyn mukaan naisvalmentajilla on suuri tarve olla pidettyjä. Tämä saattaa vaikuttaa naisvalmentajien kykyyn asettaa rajoja, hallita konflikteja ja neuvotella tehokkaasti. Tuloksena tästä naisvalmentajat kokivat

ylikuormittavansa itsensä työllä, menettävänsä kontrollin joukkueeseensa ja muihin valmentajiin sekä työskentelevänsä heikommilla sopimusehdoilla (Kilty, 2006, 226.) Heikompien sopimusehtojen ja tehokkaiden neuvottelutaitojen puutteesta saattaa olla merkinä se, että Suomessa ammattivalmentajista yleisesti 95 % työskentelee kirjallisella tai vähintään suullisella työsopimuksella (Valmentaminen ammattina Suomessa, 2004, 26-28), mutta Suomen kärkitason naisvalmentajista vain 71 % on kirjallinen tai suullinen työsopimus (Kunnari, 2000, 75).

Naisvalmentajista puhuttaessa tulee esille vaikeus omien saavutusten esille tuomisesta. Saavutukset tuodaan esille ennemmin muodossa ”me” kuin ”minä”. Tästä voidaan vetää johtopäätös, että naisvalmentajat uskovat ja toivovat tulosten puhuvan puolestaan. Valitettavasti tällainen saavutuksista ”hehkuttamisen” vähyys kuitenkin vaikuttaa naisvalmentajien näkyvyyteen urheilun parissa ja mahdollisesti myös työpaikkojen ja ylennysten saantiin (Kilty, 2006, 226.) Omien saavutusten esille tuonti ei ole vain naisvalmentajien, vaan myös kaikkien johtajuusasemassa toimivien naisten ongelma. Evans (2006) on kirjoittanut johtajuusasemissa työskenteleville naisille 14 perussääntöä menestykseen. Neljäs näistä on kehu itseäsi. Kirjoittaja tuo selkeästi esille kuinka positiivisessakin mielessä omilla saavutuksilla kerskailu on naisille valitettavan epäominainen tapa, jonka korjaamiseen tulisi ottaa oppia miehiltä (Evans, 2006, 73-77.) Yleisesti naisten vaatimattomuudesta ja uskosta, että tulokset puhuvat puolestaan, kieli myös se, että joka vuosi (vuosien 1998, 2004 ja 2008) tutkimuksissa suomalaiset naiset lähestyvät työnantajiaan palkankorotustoiveissa miehiä vähemmän (Nieminen, 2008, 31).

Valmennustyö vaatii valmentajalta myös sitoutumista ja aikaa. Työn kuvaan kuuluu pitkät tunnit, viikonloppuharjoitukset ja pitkätkin matkustamiset kilpailukauden aikana sekä mahdolliset koulutus ja värväysmatkat kilpailukauden ulkopuolella. Kunnari (2000, 78) kartoitti tutkimuksessaan suomalaisten kärkitason valmentajien valmennustyöstä kokemaan haittaa perhe-elämälle. Tutkimuksen mukaan vajaa 40 % kertoi valmennustyön aiheuttavan paljon ongelmia perhe-elämälle. Kiltyn (2006, 227) tutkimuksessa valmentajat olivat keskustelleet perheen perustamisen ja valmennustyön haasteista. Vaihtoehtoina he pohtivat valmennustyön jättämistä ja ammatillisen etenemisen lykkäämistä siksi aikaa kun lapsi on pieni ja palaamista työhön tauon

jälkeen. Toinen vaihtoehto oli unohtaa päävalmentajien pestien hankinta ja keskittyä vähemmän vastuuta ja aikaa vievään apuvalmentamiseen. Ne valmentajat, jotka olivat perheellistä ja onnistuneesti pysyneet valmennustyössä korostivat ymmärtäväisen puolison, delegoimisen, avun pyytämisen, asioiden tärkeysjärjestyksen sekä odotusten uudelleen asettamisen tärkeyttä (Kilty, 2006, 30.) Löytyykö tästä kenties syy siihen, miksi Suomessa ja maailmalla naisvalmentajat työskentelevät miehiä useammin apuvalmentajina tai ohjaajina? Pyrkinessään ylläpitämään ja vastaamaan naisen roolin odotuksiin yhteiskunnassa, heillä ei jää aikaa panostaa valmentamiseen yhtä paljon kuin miehillä ja siksi tyytyvät apuvalmentajan rooliin?

Valmennustyön aikaa vievän luonteen, joka on vaikea yhdistää perhe-elämään, voisi olettaa olevan yksi syy, miksi naiset lopettavat valmennuksen kokonaan. Pastore (1992) tutki nais- ja miesvalmentajien syitä valmennuksen aloittamiselle ja sen lopettamiselle ja osoitti olettamukseni vääräksi. Pastoren mukaan nimenomaan miesvalmentajat, valitsivat perheen ja ystävien kanssa vietetyn ajan vähentymisen tärkeimmäksi mahdolliseksi syyksi valmennuksen lopettamiselle (Pastore, 1992, 188.)

2.4 Naisen asema valmennuksessa – miehistä kiinni?

Yleisesti tuoreimpien tutkimusten myötä voidaan päätellä, että valmennuksen miesvaltaisuudet syyt löytyvät valmennuksen maskuliinisesta infrastruktuurista ja filosofiasta, joka laiminlyö naisvalmentajien potentiaalin ja rajaa heidän työllistymismahdollisuutensa sekä siitä, että miehillä on edelleen hyvin suuri vaikutus naisten asemaan liikuntakulttuurissa ja miksei valmennuskulttuurissakin.

Tiihonen on tutkinut paljon maskuliinisuutta ja miesten ruumiillisia kokemuksia, joita hän tuokin mielenkiintoisesti esille teoksessa Piikkareilla pintaa syvemältä (1995). Tiihosen mukaan urheilujohtajien miehisuus on Suomessa kohtalaisen hyvin arvostettua. Arvostusta kuvaa se into, jolla politiikan ja talouselämän johtajat hakeutuvat urheilun johtopaikoille. Suomalaisena miehenä urheilun parissa työskentelevä mies selviytyy Tiihosen mukaan keskimääräistä paremmin ja on arvostettu muiden miesten keskuudessa, miehisinä pidettyjen ominaisuuksiensa vuoksi.

Tällaisella miehellä ei pitäisi olla mitään syytä muuttaa käyttäytymistään, mikäli häntä vertaillaan muihin menestymättömämpiin miehiin. Päinvastoin, muiden tulisi ottaa hänestä oppia.

Tiihonen näkee kuitenkin ongelmia naisten aseman ja miesten miehisyyden välissä. Onko kuitenkin niin, että tämä edellä mainittu urheilumies on omassa erinomaisuudessaan sokaistunut sille asialla, että omalla käyttäytymisellään hän saattaa alistaa naisia ja aiheuttaa muille miehille ongelmia heidän miehisyytensä suhteen. Kyse on siis yhteiskunnallisen ja sukupuoleen sitoutuneen vallan, sekä persoonallisuuden ja elämäntavan kietoutumisesta toisiinsa. Sukupuolten tai sukupolvienkaan välisen tasa-arvon edistäminen ei ole ehkä ollut miesurheilujohtajien ensisijainen tavoite. Kyse on muustakin kuin vain yhteiskunnallisesta tehtävästä, joka tulee hoitaa ammattitaidolla, vaan kyse on myös urheilun maailmassa rakentuneesta miesidentiteetistä, sen puolustamisesta ja sen mahdollisesta menettämisestä. Asian näennäistä järjenvastaisuutta Tiihonen tiivistää analysoidessaan kommenttia: ”Jos siis tasa-arvo naisille tarkoittaa, enemmän koulutusta, parempia ammatillisia mahdollisuuksia ja vähemmän kotitöitä, tarkoittaa se miehillä päinvastaista eli enemmän kilpailua, heikommat urakehityksen mahdollisuudet ja enemmän kotitöitä”. Mikäli kuviteltaisiin, että kommentti on jokaisen miehen todellinen käsitys tasa-arvosta, niin Tiihosen mukaan tuntuisi varsin luonnolliselta, että miehet pyrkisivät kaikkiin mahdollisiin keinoin vastustamaan tasa-arvon kehitystä. Nykymiehen ja – naisen ongelma vaikuttaa olevan se, että oman sukupuoli-identiteetin rakentumisen perusteet ovat muuttuneet nopeassa tahdissa ja lähentyneet toisiaan (Tiihonen 1995.)

Tukea Tiihosen väitteelle, että miesurheilujohtajien ensisijainen tavoite ei ole ollut tasa-arvon kehittäminen sekä Tiihosen analyysille aiemmin mainitusta paradoksaalisesta kommentista, saa se, että lähes kaikki lähteinä käyttämäni tutkimukset ovat naistutkijoiden tekemiä. Lähteitä tarkemmin tarkastellessa voi huomioda tekijöiden etunimen, joka paljastaa totuuden siitä, että ainakaan miehet eivät ole kovin innokkaita etsimään faktoja tai syitä valmennuksen miesvaltaisuudelle. Johtuuko tämä siitä, että he eivät halua ajaa urheilun valmennus- ja johtotehtävien tasa-arvoa tai tuoda esille sen epätasa-arvoisuutta, koska pelkäävät menettävänsä oman asemansa liikuntakulttuurin ”äijinä”? Miesten ajatusmaailmaan valmennuksen tasa-arvosta kielii myös se, että

sukupuolten välinen tasa-arvo toteutuu hyvin naisten urheilussa, jonne miesvalmentajat ovat tehokkaasti tunkeneet itsensä tuomaan ideoita ja laajentamaan valmennuksen näkökulmaa. Mutta miten toteutuu tasa-arvo ja molempien sukupuolten vaikutusmahdollisuudet miesten urheilussa, kun lähes poikkeuksetta miesurheilijoita, varsinkin korkeammalla tasolla valmentaa mies? Töitä varmasti kilpa- ja huippu-urheilun parissa riittää, joten eikö olisi koko urheilun etu hyödyntää kaikki käytettävissä oleva työvoima?

3 Tutkimusmenetelmät

3.1 Tutkimuksen tarkoitus

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää Suomen korkeamman tason eli kansallisen ja kansainvälisen tason valmentajien eroja sukupuolten välillä sekä kartoittaa näillä tasoilla valmentavien valmentajien sukupuolijakauma. Eroavaisuuksia nais- ja miesvalmentajien välillä lähdetään etsimään valmentajien taustoista sekä valmennustehtävästä.

Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus (KIHU) aloitti vuonna 2009 kolmevuotinen tutkimusprojektin. Tutkimusprojektin tarkoituksena on tuottaa tietoa siitä, mistä lähteistä ja miten suomalainen valmentaja tai ohjaaja kehittää asiantuntijuuttaan ja osaamistaan valmennusuransa aikana, sekä arvioida lisäksi nykyisen valmentaja- ja ohjaajakoulutuksen vaikuttavuutta. Tutkimusprojektin aineistoa hyödyntämällä lähdetään opinnäytetyössäni tutkimaan Suomen korkeamman tason, kansallisen ja kansainvälisen tason valmentajia. Kansallisen eli SM-tason sekä kansainvälisen tason valmentajien rajausta antaa Suomen kilpa- ja huippu-urheiluvalmentajista realistisen kuvan.

Kansainvälisen kuten myös kansallisen tason kilpaurheilu vaatii urheilijalta sitoutumista ja päivittäistä panostusta harjoitteluun. Usein tavoitteena ovat kansainväliset kilpailukentät tai tällä tasolla pysyminen. Tämänkaltaisen tavoitteellinen kilpaurheilu vaatii sitoutumista myös valmentajalta. Näin ollen kyse on valmentajista, jotka ovat joutuneet ja joutuvat jatkuvasti kouluttamaan itseään, omaavat todennäköisesti itse myös korkean kilpaurheilutaustan ja vuosien valmentajakokemuksen.

Työni antaa kattavan kuvan Suomen korkeamman tason valmentajien sukupuolijakaumasta ja siitä, kuinka valmentajien taustat ja valmennustehtävät eroavat sukupuolten välillä. Työni luo lisäksi hyvän vertailukohdan kansainvälisille tutkimuksille valmennuskulttuurista ja jopa sen tasa-arvosta.

3.2 Tutkimuskysymykset

Edellä suoritetun teoriakatsauksen ja erityisesti ulkomailla suoritettujen tutkimuksien pohjalta asetin kolme pääkysymystä, joihin odotan tutkimuksen vastaavan.

Pääkysymyksiksi muodostuivat:

Tutkimuskysymykset:

1. Onko kansallisella ja kansainvälisellä tasolla toimivien suomalaisvalmentajien taustoissa eroja sukupuolten välillä?

1.1 Miten kansallisella ja kansainvälisellä tasolla toimivien suomalaisvalmentajien ikä, valmentajakokemus, valmentajakoulutus ja oma kilpaurheilukokemus eroavat sukupuolten välillä?

2. Onko kansallisella ja kansainvälisellä tasolla toimivien suomalaisvalmentajien valmennustehtävässä eroja sukupuolten välillä?

2.1. Miten kansallisella ja kansainvälisellä tasolla toimivien suomalaisvalmentajien valmennettava laji, valmennettavan sukupuoli ja valmennustyöstä käytettävä nimike eroavat sukupuolten välillä?

3. Miten piiri- ja harraste tasolla toimivien suomalaisvalmentajien valmennettavan sukupuoli ja valmennustyöstä käytettävä nimike eroavat sukupuolten välillä?

3.3 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyöni on kvantitatiivinen tutkimus. Kvantitatiivisen eli määrällisen tutkimuksen avulla pyritään selvittämään lukumääriin ja prosenttiosuuksiin liittyviä kysymyksiä sekä eri asioiden välisiä riippuvuuksia. Määrällinen tutkimus vaatii riittävän suuren ja edustavan otoksen (Heikkilä, 1998,15; Kananen, 2008, 77.) Riittävä määrä havaintoyksiköitä luo tulosten luotettavuuden ja mahdollistaa tulosten yleistämistä koskemaan koko perusjoukkoa (Kananen, 2008, 10.) Kvantitatiivinen tutkimus

edellyttää myös teoriaa ja esiymmärrystä asiasta. Ilmiön tekijöiden ja muuttujien sekä niiden välisten suhteiden tulee olla tiedossa, jotta niitä voidaan ryhtyä mittaamaan määrällisen tutkimuksen keinoin (Kananen, 2010, 75.)

Opinnäytetyössäni esiintyy lähes kaikki kvantitatiivisen tutkimuksen ominaispiirteet. Sain numeraalisesti kattavan aineiston, huolimatta siitä, että aineistorajaukseni puolitti alkuperäisen aineiston. Tutkimusprosessini alkoi tutkimusongelmasta. Teoriaan tutustumisen sekä aiempien vastaavien tutkimuksien tarkastelu auttoi vahvistamaan tutkimusongelmani. Tutkimusongelmani ja sen myötä tutkimuskysymyksieni selkenemisen kautta sain rajattua ne asiat, joita pidin tutkimukseni kannalta olennaisina. Aineistooni olenkin valinnut mielestäni kaiken oleellisen tiedon.

3.4 Kyselytutkimuksen erityispiirteet

Kysely on hyvin paljon käytetty tiedonkeruutapa kvantitatiivista tutkimusta tehtäessä. Kysely mahdollistaa hyvin suuren sekä hajallaan olevan vastaajajoukon. Kyselytutkimus soveltuu hyvin silloin, kun pyritään hakemaan tietoa selkeistä tosiasioista. Kyselylomake pyritään vakioimaan, jolloin kaikilta kyselyyn vastaavilta kysytään sama asiasisältö täsmälleen samalla tavalla (Heikkilä, 1998, 17; Vilka, 2005, 73-74.)

Kyselylomakkeen tyypillisimpänä haittana on pidetty sitä, että riski vastausprosentin alhaisuuteen on suuri. Kyselylomakkeen tulee mitata juuri sitä, mitä teoreettisilla käsitteillä väitetään mittaavan. Tämän vuoksi ongelmana kyselyssä on myös se, ymmärtääkö vastaaja esitetyn kysymyksen oikein. Oikeanlaisen kyselylomakkeen laatiminen vaatii aikaa ja taitoa. Tutkimukseen tulevat kysymykset on tästä syystä hyvä testata. Aineistoni kaltaiseen sähköpostikyselyyn liittyy lisäksi tutkimuseettisiä ongelmia, sillä vastaajan anonymiteetin turvaaminen on vaikeampaa (Vilka, 2005, 73-81.)

3.5 Tutkimuksen toteutus ja reliabiliteetti

Tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa KIHU keräsi sähköpostikyselylomakkeella tietoa Suomen Valmentajat ry:n jäseniltä sekä Nuoren Suomen sinettiseurojen valmentajilta ja

ohjaajilta. Kysely suunnattiin valituissa lajeissa toimiville ammattivalmentajille sekä vapaaehtois pohjalta toimiville ohjaajille ja valmentajille (n=5064). Kyselyyn vastasi kaiken kaikkiaan 2476 henkilöä, jolloin vastausprosentiksi muodostui 49. Tästä aineistosta rajaukseni jälkeen omaksi tutkimusaineistokseni muodostui 1251 suomalaista nais- ja miesvalmentajaa.

Vastaajajoukko on rajauksesta huolimatta suuri, jolloin aineistoa voidaan pitää kattavana. Suuri vastaajajoukko asettaa haasteita aineiston luotettavuudelle. Kysymysten asettelu ja sisältö tulee olla tarkoin harkittu, jotta vastaaja ymmärtää kysymyksen oikein sekä kokee tiedon tärkeäksi tutkimusta ajatellen. Kun vastaaja kokee vastauksistaan olevan hyötyä, hän vastaa kysymyksiin tarkasti ja huolella. Tutkimuksen pätevyteen vaikuttaa se, voidaanko tutkimusta pitää läpileikkauksena suomalaisista kilpa- ja huippu-urheilutasojen valmentajista.

Tutkimuksen luotettavuus eli reliabiliteetti määritellään kyvyksi tuottaa ei-sattumavaraisia tuloksia. Luotettavassa tutkimuksessa sama mittaustulos tulee voida suorittaa uudestaan. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että sattumanvaraisuus pitää saada karsittua mahdollisimman vähäiseksi (Heikkilä, 1998, 179.) Työssäni vastausten reliabiliteettiin vaikuttaa eniten vastaajien huolellinen vastaamisen sekä kysymysten tarkoituksen ymmärtäminen. Vastaajien joukossa oli vähäinen määrä vastauksia, joita ei voitu ottaa huomioon puutteellisten tietojen vuoksi. Esimerkiksi sukupuoli oli jäänyt merkitsemättä muutamalta vastaajalta.

Tutkimuksen validiteetilla eli pätevyys tarkoittaa mittarin tai tutkimusmenetelmän kykyä mitata sitä, mitä tutkimuksessa on tarkoituksin mitata. Pätevässä tutkimuksessa ei siten saisi olla systemaattisia virheitä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, millä tavalla tutkittava on ymmärtänyt kyselylomakkeen kysymykset. Tulokset vääristyvät, mikäli vastaaja ei ole ajatellut kysymystä kuten tutkija on sen olettanut (Heikkilä, 1998, 178; Vilkkä, 2005, 161.)

Tutkimuksen validiteetin kannalta havaitsin tutkimusaineiston kysymysten asettelussa joitakin puutteita/korjausehdotuksia. Valmentajien ja ohjaajien ikää koskevan kysymyksen vastausvaihtoehdot olivat asetettu niin, että ikä ilmoitettiin viiden vuoden

tarkkuudella. Tämän vuoksi vastanneiden ikähaarukka jäi hyvin suureksi, lisäksi vastaajien keski-ään määrittäminen oli mahdotonta. Tutkimuksen validiteettiin vaikutti myös se, miten vastaajat olivat kokeneet ja ymmärtäneet kysymykset sekä niissä olleet käsitteet. Tutkimukseni kannalta olennaisimmassa kysymyksessä, jossa kysyttiin valmentajan valmennustasoa, annettiin neljä vastausmahdollisuutta: harraste-, piiri- ja alue, kansallinen tai kansainvälinen taso. Vastaukseen vaikutti olennaisesti se, miten vastaaja on tulkinnut oman valmennustasonsa suhteessa annettuihin vastausvaihtoehtoihin. Valmentaja on esimerkiksi voinut kokea valmentavansa kansainvälisen tason urheilijaa, jos hän kilpailee kerran vain vuodessa ulkomailla. Tai ilmoittanut valmentavansa kansallisen tason urheilijaa, mikäli urheilija on kerran vuodessa kilpaillut oman ikäluokkansa Suomen mestaruus kisoissa. Koko valmennusrakenteen läpileikkausta arvioidessa validiteettiä heikentää se, että lajien välillä lienee eroja siinä, kuinka suuri osa valmentajista kuuluu Suomen sinettiseurojen valmentajiin tai ohjaajiin. Mikäli kyselyt olisi lähetetty valmentajille ja ohjaajille lajiliittojen kautta, voitaisiin vastauksia mahdollisesti pitää kattavampana läpileikkauksena suomalaisista valmentajista.

Tutkimuksen kokonaisluotettavuus koostuu siis reliabiliteetista sekä validiteetista. Kokonaisluotettavuuden kannalta merkittävintä on se, ovatko vastaajat vastanneet rehellisesti kaikkiin kysymyksiin. Kyselytavasta (sähköpostikysely) huolimatta kysely suoritettiin anonyymista, joten vastauksia voidaan pitää rehellisinä ja sitä kautta luotettavina.

Tutkimuksen vastausprosentti oli 49. Sähköpostitse lähettyssä kyselyssä on hyvä ottaa huomioon myös se, että kaikilla vastaajilla ei kyselyhetkellä välttämättä ole ollut käytössä samat tietotekniset resurssit.

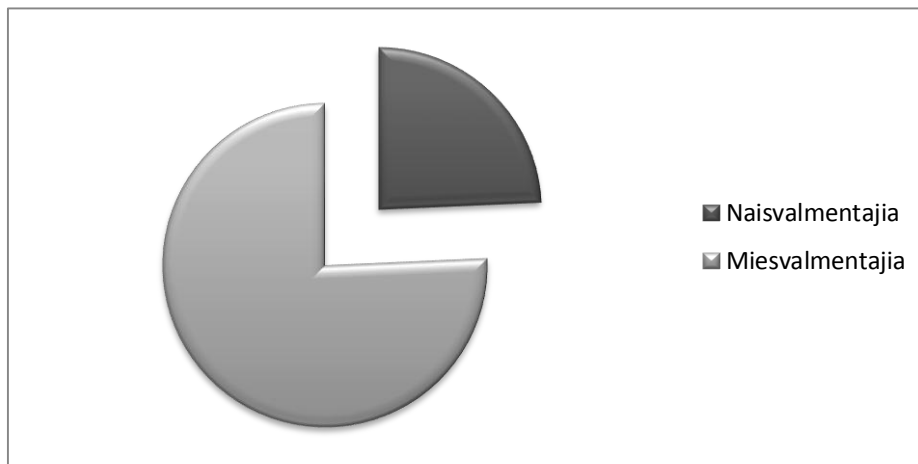

4 Tulokset

Tulokset tuovat esille vuonna 2009 valmentajakyselyyn vastanneiden suomalaisten kansallisen ja kansainvälisen tason nais- ja miesvalmentajien eroja. Kaikki valmentajat olivat kyselyyn vastaamishetkellä valmentaneet viimeisen 12 kuukauden aikana. Korkeamman tason valmennuksen parissa eli kansallisella ja kansainvälisellä tasolla valmentavien nais- ja miesvalmentajien taustoja kuten, ikää, omaa kilpaurheilukokemusta, valmentajakoulutusta, koulutusta ja valmentajakokemusta vertaillaan. Vertailussa on myös valmennustehtävä. Valmennustehtävässä on otettu huomioon valmennettava laji, valmennettavan sukupuoli sekä valmennustoiminnasta käytettävä nimike. Valmennettavan sukupuolta ja valmennusnimikettä tarkastellessa huomioon on otettu myös vastaavat luvut alemman eli piiri- ja harrastetason valmennuksesta, havainnoidaksemme muuttuuko tilanne korkeammalle tasolle siirryttäessä. Tuloksien esittelyosassa tuon jo poikkeuksellisesti esiin hieman analyysia tuloksista sekä omaa pohdintaani. Tarkempi tulosten pohdinta sekä analyysi tasa-arvon toteutumisesta kansallisen ja kansainvälisen tason valmennuksessa on suoritettu kappaleessa pohdinta.

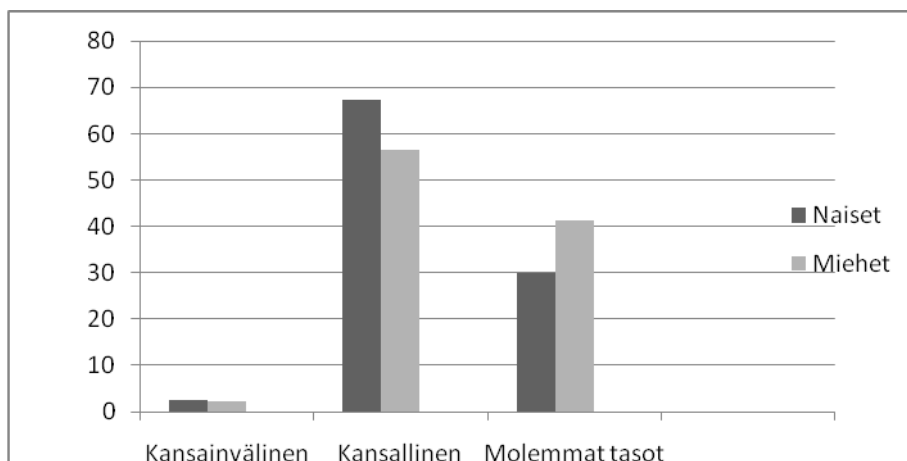
4.1 Kansallisen ja kansainvälisen tason valmentajat

Viimeisen 12 kuukauden aikana kansallisella tai kansainvälisellä tasolla valmentaneita nais- ja miesvalmentajia oli kaiken kaikkiaan 1251. Näistä vain 24,3 % oli naisia (n=304) ja 75,70 % miehiä (n=947). (Kuvio 2.)

Kuvio 2. Nais- ja miesvalmentajien osuus kansallisella ja kansainvälisellä tasolla Suomessa (n=1251.)

Naisista vain kansalliselle tasolla valmentavia oli 205 (67,4 %), vain kansainvälisellä 8 (2,6 %) ja molemmilla tasoilla valmentavia 91 (29,9 %). Miehistä vastaavat luvut, vain kansallinen 536 (56,6 %), vain kansainvälinen 21 (2,2 %) ja molempia 390 (41,2 %). Naiset ovat siis heikosti edustettuina Suomen korkeamman tason valmennuksessa. (Kuvio 3.) Kun huomioon otetaan vain korkein, kansainvälinen valmennustaso, on naisten edustus vielä reilut kuusi prosenttiyksikköä huonompi. Kaiken kaikkiaan kansainvälisellä tasolla valmentavia nais- ja miesvalmentajia on yhteensä 502, näistä 18,1 % on naisia ja 81,9 % miehiä.

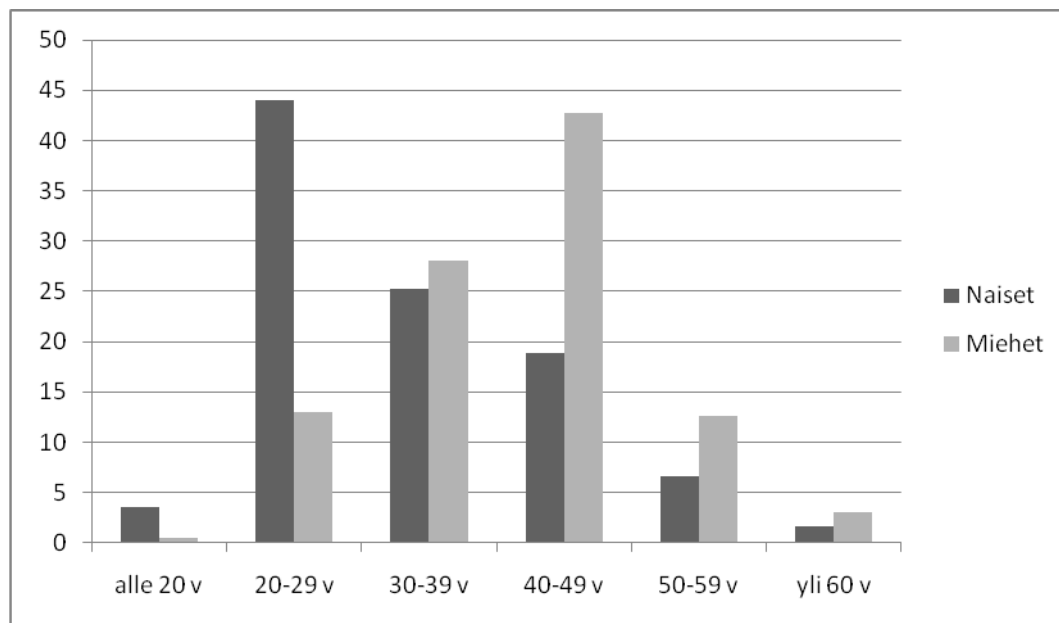

Kuvio 3. Nais- ja miesvalmentajien osuus kansallisen ja kansainvälisen tason valmentajista (naiset n=304, miehet n=947).

4.2 Kansallisen ja kansainvälisen tason valmentajien taustojen erot sukupuolten välillä

4.2.1 Valmentajien ikä

Rajaamaani aineistoon kuuluvista valmentajista ikää koskevaan kysymykseen naisista vastasi 302 ja miehistä 942. Valmentajien iät on luokiteltu ikähaarukalla alle 20 -vuotiaista yli 60 -vuotiaisiin. Nais- ja miesvalmentajien ikäjakaumassa on eroja. Naisvalmentajat ovat huomattavasti nuorempia suhteessa miesvalmentajiin. Naisista suurin ikäluokka, lähes puolet (44,0 %) vastanneista, koostui 20-29 -vuotiaista, miehiä samassa ikäryhmässä 13,0 %. Miehillä suurin ikäluokka myös lähes puolet vastanneista (42,8 %) oli sen sijaan 40-49 -vuotiaita, naisia samassa ikäryhmässä 18,9 %. (Kuvio 4.)

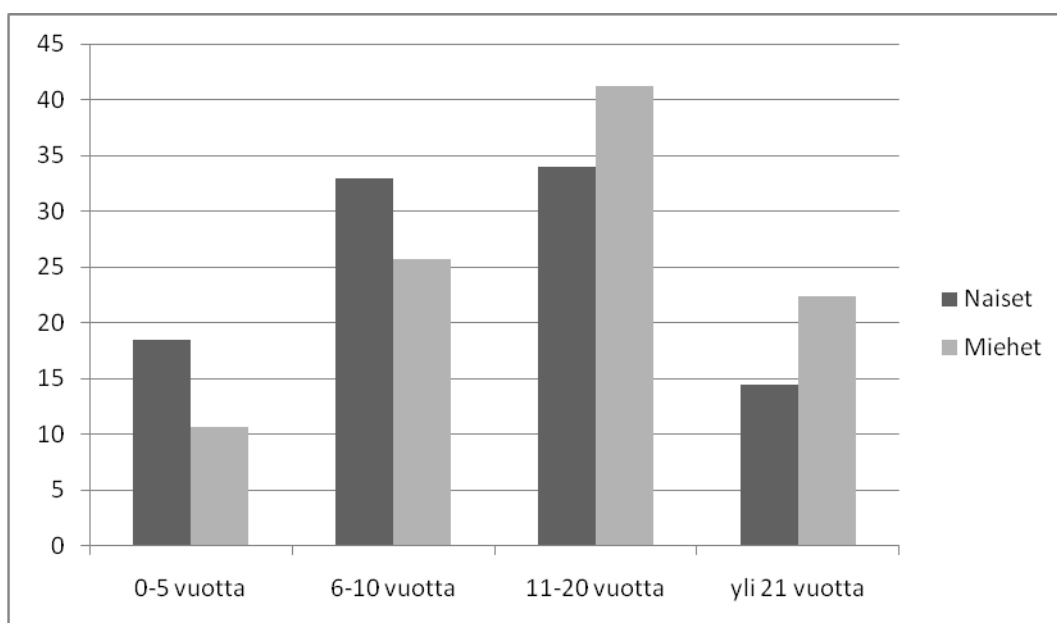

Kuvio 4. Nais- ja miesvalmentajien ikäjakauma prosentteina (naiset n=302, miehet n=942)

Huomattavaa on myös se, että alle 20 -vuotiaita naisvalmentajia on lähes seitsenkertainen määrä verrattuna nuoriin miesvalmentajiin. Vaikkakin kokonaisvastanneiden määrästä alle 20-vuotiaita naisvalmentajia on vain 3,6 %.

4.2.2 Valmentajakokemus

Aineistoon kuuluvista naisista 303 ja miehistä 941 vastasivat valmennuskokemusta koskevaan kysymykseen. Miesvalmentajilla valmentajakokemusta näyttää kertyneen naisia enemmän. Ei lainkaan tai alle viisi vuotta valmennuskokemusta on naisista 18,5 %:lla, miehistä 10,6 %:lla. Kuudesta kymmeneen vuotta kokemusta on naisista 33,0 %:lla ja miehistä 25,7 %:lla. Valmentajakokemusta 11-20 vuotta oli 34,0 %:lla naisista ja 41,2 %:lla miehistä. Yli 21 vuotta valmennusta takana oli 14,5 %:lla naisista ja 22,4 %:lla miehistä. (Kuvio 5.)

Kuvio 5. Nais- ja miesvalmentajien valmentajakokemus prosentteina (naiset n=304, miehet n=964)

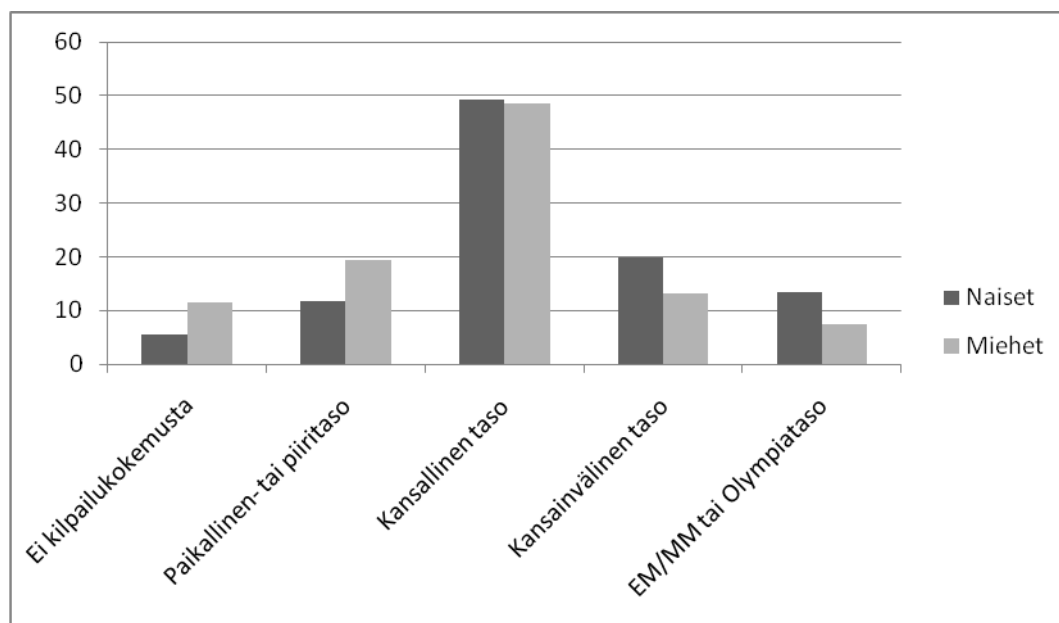
On hyvä kuitenkin huomata, että nämä luvut kertovat valmentajien valmennusvuodet kaiken kaikkiaan. Aineiston kautta emme saa tietoon, kuinka monta näistä vuosista on käytetty kansallisen ja kansainvälisen tason valmennukseen.

4.2.3 Valmentajien kilpaurheilutausta

Aineistoon kuuluvista naisvalmentajista kaikki (n=304) ja miehistä 946 vastasivat omaa kilpaurheilutaustaa koskevaan kysymykseen. Valmentajien sukupuolten välillä löytyi kilpaurheilutaustassa jonkun verran eroja. Naisvalmentajien kilpaurheilutausta vaikutti

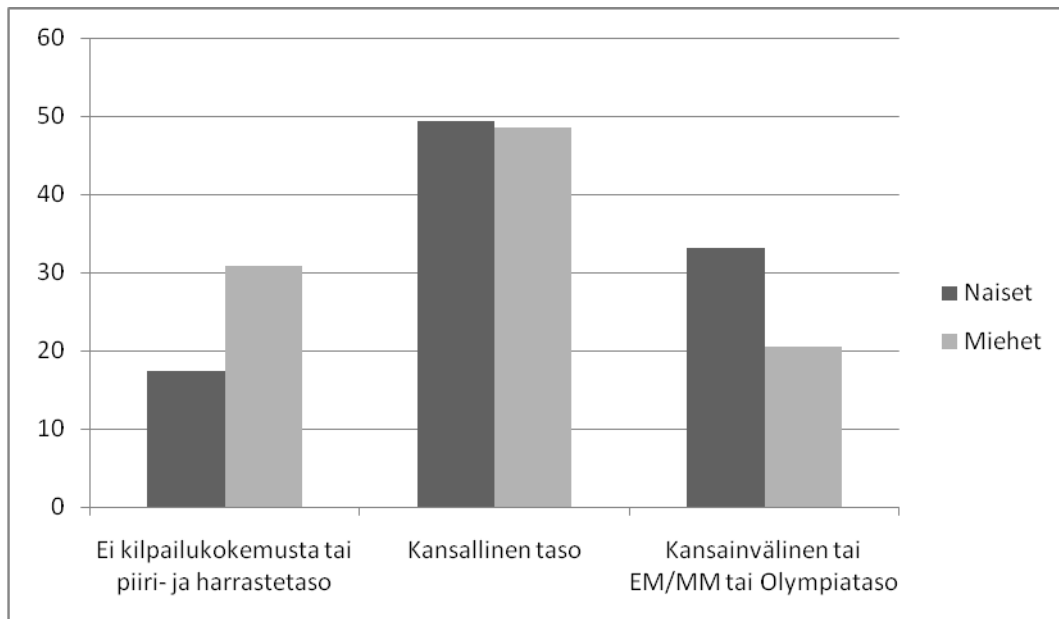
olevan miehiä korkeammalta tasolta. Naisvalmentajista miehiä vähemmällä oli vain piiri- tai aluetason kilpaurheilutausta tai ei kilpaurheilutaustaa lainkaan. Miehiä suuremmalla osalla naisista oli myös kansainvälisen tai EM/MM tai Olympiatason kilpaurheilutausta.

Kansallisen tason kilpaurheilutausta oli miesten ja naisten välillä kutakuinkin tasan. Naisista 49,3 %:lta ja miehistä 48,5 %:lta korkein kilpaurheilutausta löytyy kansalliselta tasolta. Täysin kokemattomia kilpaurheilun saralla naisista oli 5,6 % ja miehistä 11,5 %. Korkein kilpaurheilutausta piiri- ja harrastetasolta oli 11,8 %:lla naisista ja 19,3 %:lla miehistä. Naisista kansainvälisen tason ilmoitti korkeimmaksi kilpailutasokseen 19,7 % ja miehistä 13,2 %. Korkeimmalla EM/MM tai Olympia tasolla kilpailleita oli naisista 13,5 % ja miehistä 7,4 %. (Kuvio 6.)

Kuvio 6. Nais- ja miesvalmentajien oman kilpaurheilu-uran taso prosentteina (naiset n=304, miehet n=946)

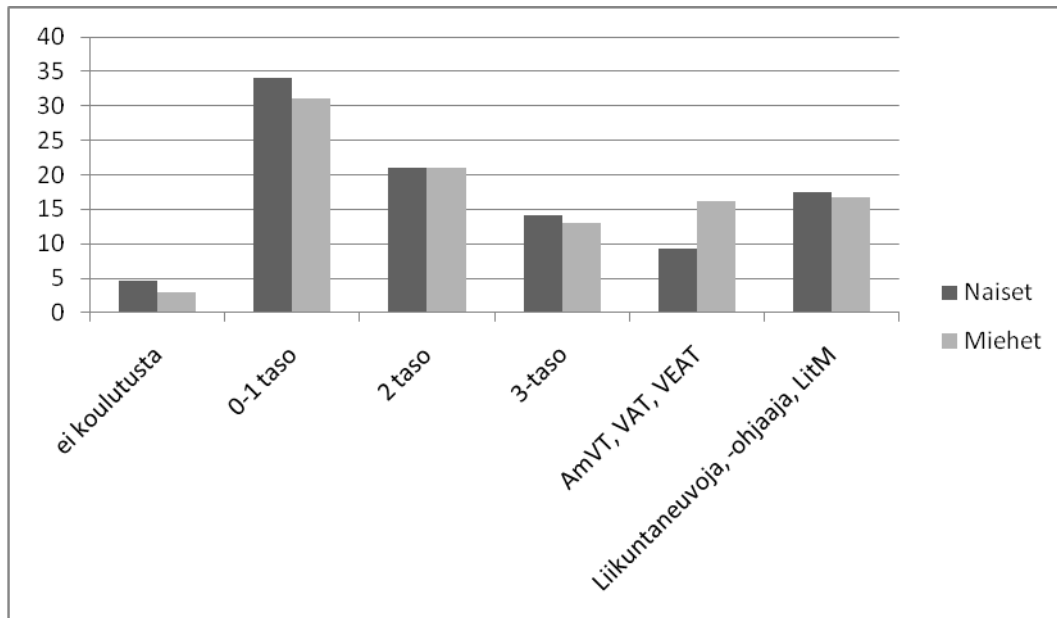
Huomioitavaa on, että korkeimmat tasot yhteenlaskettuna eli kansainvälisen tai EM/MM tai Olympiatason kilpailukokemus löytyi 33,2 %:lta naisista ja vain 20,6 %:lta miehistä. Ei lainkaan tai vain piiri- tai aluetason kilpaurheilutausta naisilla oli vain 17,4 %:lla, kun miehillä vastaava prosenttiluku oli lähes kolmannes vastanneista 30,9 %. (Kuvio 7.)

Kuvio 7. Nais- ja miesvalmentajien oma korkein kilpaurheilutausta prosentteina (naiset n=304, miehet n=946)

4.2.4 Valmentajakoulutus

Aineistooni kuuluvista valmentajista naisista kaikki (n=304) ja miehistä 946 olivat vastanneet valmentajakoulutusta koskevaan kysymykseen. Nais- ja miesvalmentajat vaikuttavat olevan hyvin pitkälti yhtä koulutettuja valmentajina. (Kuvio 8.)

Kuvio 8. Nais- ja miesvalmentajien valmennuskoulutus prosentteina naiset n=304, miehet n=946

Huomaamisen arvoista on, että entisiä (käytöstä poistettuja) AmVt, KVT ja AVT tutkintoja on miehillä naisia enemmän. Tämä johtunee miesten korkeammasta iästä ja pidemmästä valmennusurasta.

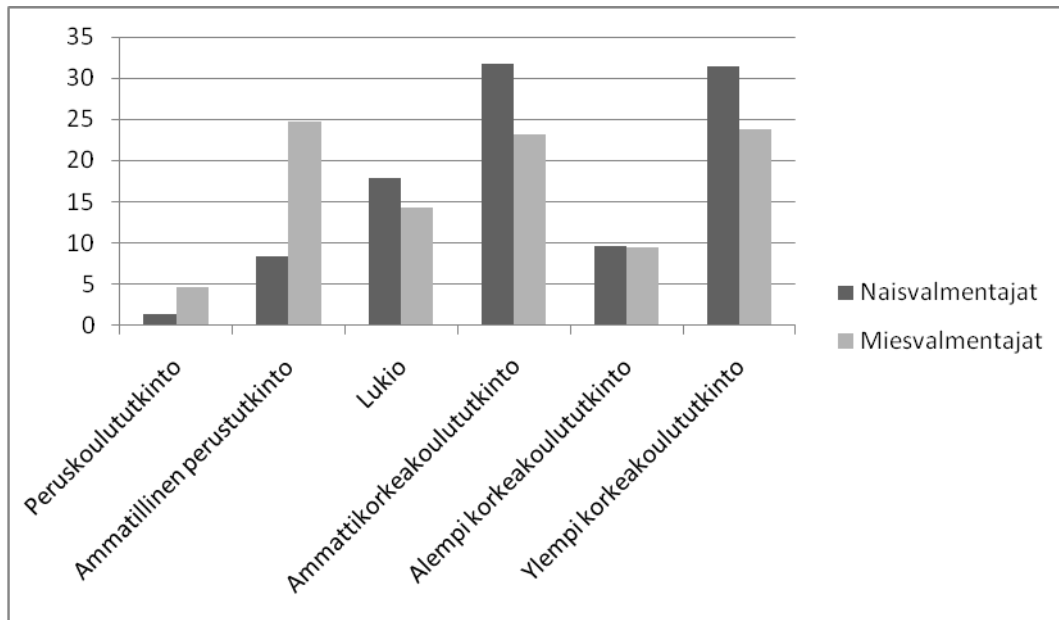
4.2.5 Koulutus

Kyselyyn vastaamishetkellä vuonna 2009 osa vastanneista ilmoitti opiskelevansa. Vastanneet ovat ilmoittaneet koulutustason, jota kyselyyn vastaamishetkellä opiskelivat. Koulutustuloksia tarkastellessa tulokset on analysoitu niin, että vuonna 2009 opiskelleet olisivat nyt valmistuneet opiskelemaansa koulutukseen.

Aineistooni kuuluvista naisista 303 ja miehistä 935 vastasivat ylintä koulutus koskevaan kysymykseen. Naisilla kolme yleisintä tutkintoa ovat ammattikorkeakoulututkinto 31,7 %, ylempi korkeakoulututkinto 31,4 % ja lukio 17,8 %. Miehillä kolme yleisintä tutkintoa ovat ammatillinen perustutkinto 24,8 %, ylempi korkeakoulututkinto 23,8 % ja ammattikorkeakoulututkinto 23,1 %. Huomattavaa on se, että naisvalmentajilla ammatillinen perustutkinto on ylin koulutustaso vain 8,3 % kun miehillä se on yleisin.

Naisvalmentajista peruskoulun ylimmäksi koulutukseksi on ilmoittanut 1,3 % kun miehistä 4,6 % peruskoulu on ylin koulutustaso. (Kuvio 9.)

Jokin opetus- tai liikunta-alan koulutus oli yhtä monella nais- ja miesvalmentajalla (naiset 39,5 %, miehet 39,1 %). (Kuvio 9.)

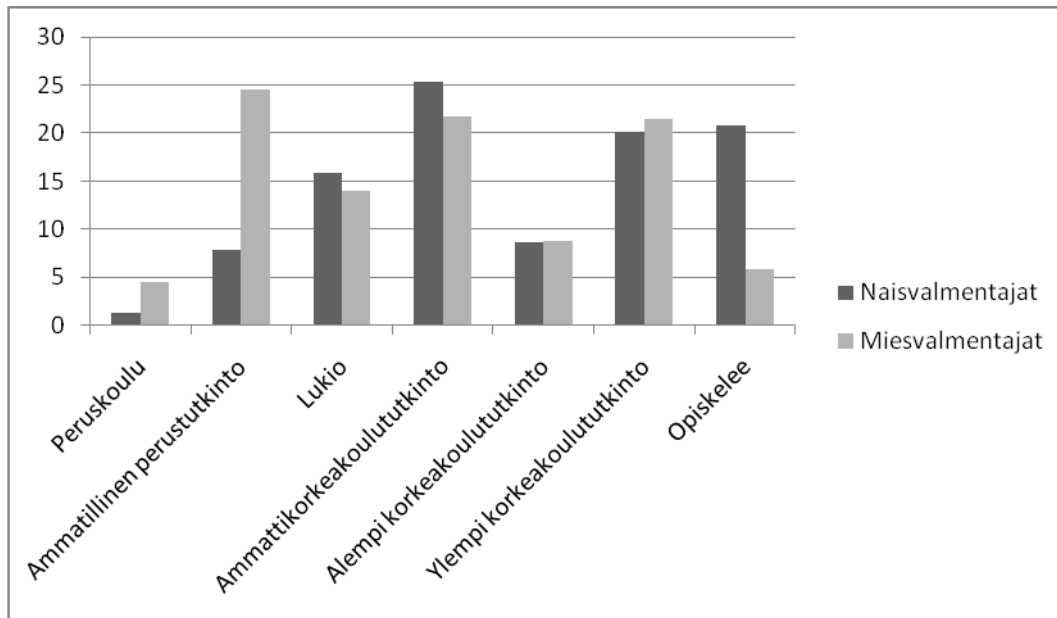

Kuvio 9. Nais- ja miesvalmentajien koulutus prosentteina (opiskelevat on arvioitu valmistuneiksi) (naiset n=303, miehet n=935)

Tuloksista on nähtävissä, että vaikka nais- ja miesvalmentajien valmennuskoulutuksessa ei ole merkittäviä eroja, niin yleisessä koulutuksessa naisvalmentajat vaikuttavat olevan miesvalmentajia ns. enemmän lukeneita.

Jos tulokset tulkitaan, niin että opiskelijat ovat vieläkin opiskelijoita, tulokset näyttävät tältä: (Kuvio 10.)

Kuvio 10. Nais- ja miesvalmentajien korkein koulutus prosentteina (naiset n=303, miehet n=935)

4.3 Kansallisen ja kansainvälisen tason valmentajien nykyisten valmennustehtävien erot sukupuolten välillä

4.3.1 Valmennettava laji

Nykyisen valmennustehtävän tulokset perustuvat valmennustehtävään, missä vastaaja ilmoitti toimineensa edellisen 12 kuukauden aikana. Jos vastaaja nimesi useampia valmennustehtäviä, tarkasteluun valittiin pääasiallisin valmennustehtävä viikossa, valmennukseen käytetyn ajan perusteella. Nykyisen valmennustehtävän osalta eroja sukupuolten välillä tarkasteltiin valmennettavan lajin, valmennettavien sukupuolen ja käytetyn nimikkeen osalta.

Aineistooni kuuluvista, valmennettavan lajin tutkimukseen hyväksytyllä tavalla oli ilmoittanut 217 naisista eli 71,1 % kaikista naisista ja miehistä 687 eli 72,5 %. Vaikka vastanneiden määrä on alhaisempi, ei se vaikuta kokonaistuloksiin, sillä naisten ja miesten vastausprosentit ovat hyvin lähellä toisiaan.

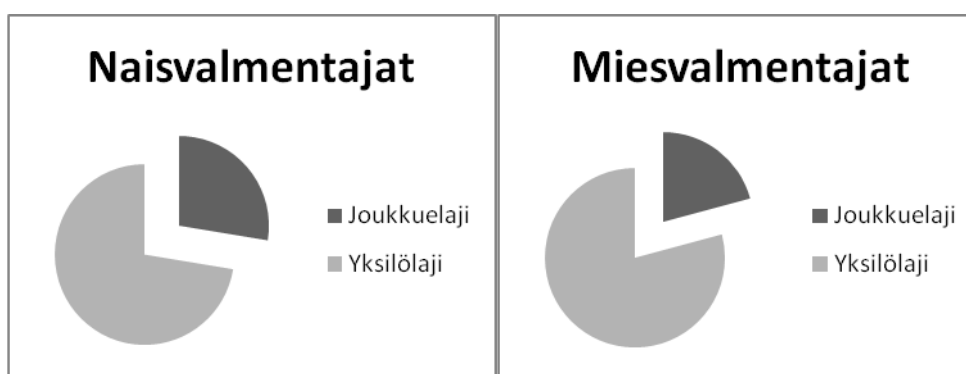
Eniten naiset valmentavat hyvin esteettisiä ja naisvaltaisia lajeja, taitoluistelua ja voimistelua. Taitoluistelu, voimistelu ja näiden lisäksi luistelu ovatkin ainoat lajit, joissa naisvalmentajia on prosentuaalisesti miehiä enemmän. Uinti ja yleisurheilu ovat näiden jälkeen suurimpia lajeja naisten valmennuksessa. Miehillä suurimpia lajeja ovat jääkiekko ja jalkapallo, tämän jälkeen merkittävimpinä esille nousevat yleisurheilu ja salibandy. Vähiten valmennettuja lajeja naisilla ovat: taekwondo, soutu, ratsastus, pyöräily, jääpallo, jääkiekko, hiihtosuunnistus, tennis, uimahypyt ja golf. Miehillä vähiten valmennettuja lajeja ovat mm; yhdistetty, voimannosto, taido, nyrkkeily, ratsastus, pöytätennis, purjehdus, painonnosto, mäkihyppy, melonta, lumilautailu, voimistelu ja telinevoimistelu. (Taulukko 2.) On kuitenkin hyvä huomata, että suurin osa miesten vähiten valmennetuista lajeista ovat hyvin pieniä lajeja harrastemääriltään Suomessa ja todennäköisesti valmennuksen vähäisyys johtuu juuri tästä syystä, eikä siitä, että naiset valmentaisivat kyseisiä lajeja - voimistelua ja telinevoimistelua lukuun ottamatta.

Taulukko 2. Kansallisen ja kansainvälisen tason nais- ja miesvalmentajien pääasiallisen valmennustehtävän valmennettava laji (naiset n=217, miehet n= 687)

NAISET		MIEHET	
laji vastaamatta	7	laji vastaamatta	6
alppihiihto	4	alppihiihto	10
ammunta	2	am. jalkapallo	10
golf	1	ammunta	11
hiihto	7	ampumahiihto	2
hiihtosuunnistus	1	golf	3
jalkapallo	4	hiihto	24
judo	4	hiihtosuunnistus	1
jääkiekko	1	jalkapallo	84
jääpallo	1	jousiammunta	1
karate	2	judo	15
koripallo	3	jääkiekko	142
lentopallo	3	jääpallo	7
luistelu	6	karate	4
pesäpallo	2	koripallo	39
pyöräily	1	käsipallo	3
ratsastus	1	lentopallo	24
ringette	2	luistelu	3
salibandy	7	lumilautailu	1
soutu	1	melonta	2
suunnistus	5	moottoriurheilu	6
taekwondo	1	mäkihypy	2
taitoluistelu	53	nyrkkeily	1
tanssi	9	paini	11
telinevoimistelu	3	painonnosto	3
tennis	1	pesäpallo	17
uimahypyt	1	purjehdus	2
uinti	17	pyöräily	3
voimistelu	48	pöytätennis	0
vleisurheilu	19	ratsastus	2
	217	ringette	3
		salibandy	57
		soutu	3
		squash	6
		sulkapallo	7
		suunnistus	23
		taekwondo	3
		taido	1
		taitoluistelu	5
		tanssi	5
		telinevoimistelu	2
		tennis	27
		triathlon	2
		uimahypyt	2
		uinti	18
		voimanosto	1
		voimistelu	2
		vhdistetty	1
		vleisurheilu	81
			687

Miehiltä löytyy lisäksi 18 lajia, joita kyselyyn vastanneet naisvalmentajat eivät valmenna lainkaan kansallisella tai kansainvälisellä tasolla. Nämä lajit on merkattu taulukkoon lihavoituina. Naisvalmentajien lajeista sen sijaan ei löydy yhtään sellaista lajia, jota miehet eivät valmentaisi.

Yksilölajia pääasiallisesti naisista valmentaa 72,4 % kun miehistä vastaava prosentti on 79,2 %. Joukkuelajin valmennukseen pääasiallisesti naisista valmentaa 27,6 % ja miehistä 20,8 %. Erot eivät ole suuria, mutta kuitenkin useampia nais- kuin miesvalmentaja valmentaa kansallisen tai kansainvälisen tasolla joukkuetta. (Kuvio 11.)

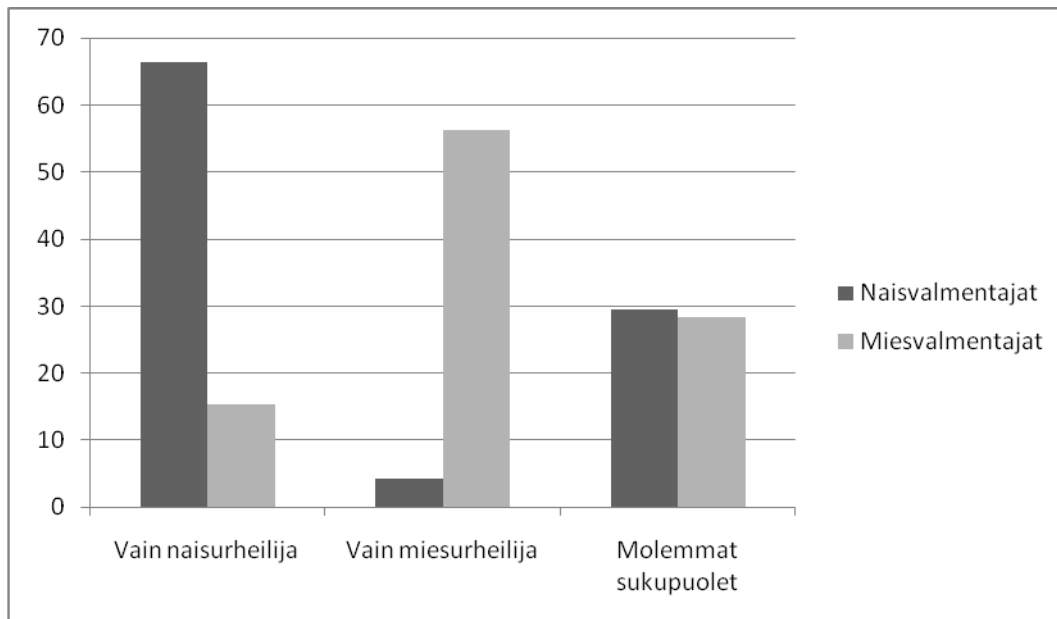

Kuvio 11. Nais- ja miesvalmentajien nykyisen valmennustehtävän valmennettava lajiryhmä (naiset n=217, miehet n=687)

4.3.2 Valmennettavan sukupuoli nykyisessä valmennustehtävässä

Aineistooni kuuluvista, kansallisen tai kansainvälisen tason valmentajista valmennettavien sukupuolen oli naisista ilmoittanut 217 ja miehistä 689 (vastausprosentti naiset 71,4 %, miehet 72,8 %) Valmennettavan sukupuoli erosi nais- ja miesvalmentajien välillä. Selkeästi useampi miesvalmentaja valmentaa vastakkaisen sukupuolen urheilijaa. Naisvalmentajista hyvin harva valmentaa ainoastaan miesurheilijaa. Pääasiassa naisvalmentajat valmentavat naisurheilijoita.

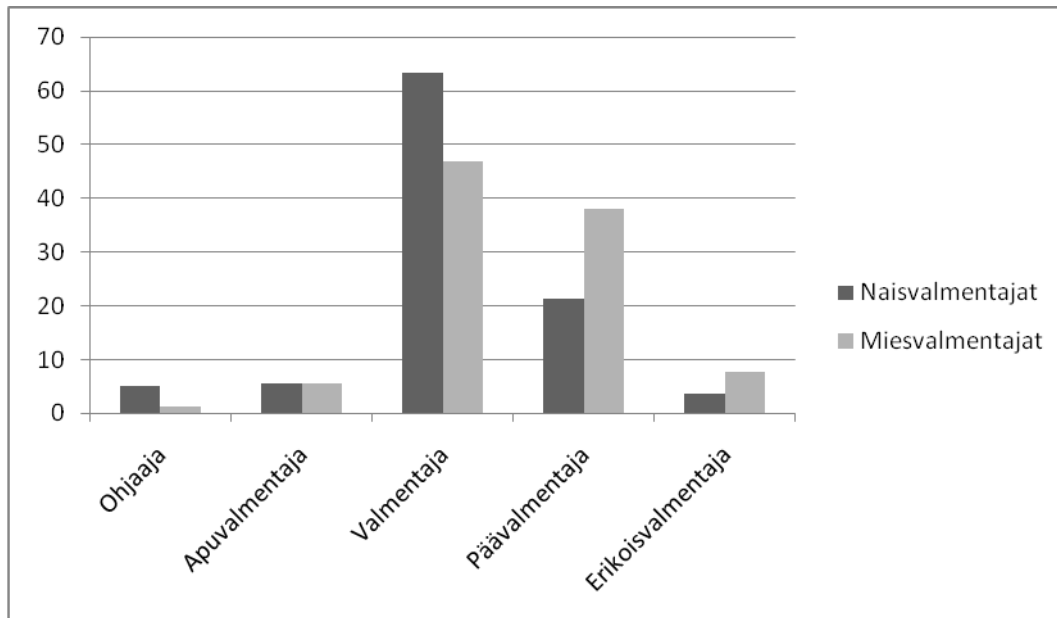
Naisista 66,4 % valmentaa vain naisurheilijaa, 29,5 % valmentaa molempia sukupuolia ja vain 4,2 % valmentaa miesurheilijaa. Miehistä vain miesurheilijaa valmentavia on 56,3 %, molempia sukupuolia valmentavia 28,3 % ja vain naisurheilijaa valmentavia 15,4 %. (Kuvio 12.)

Kuvio 12. Kansallisen ja kansainvälisen tason nais- ja miesvalmentajien nykyisen valmennustehtävän valmennettavan sukupuoli prosentteina (naiset n=217, miehet n=689)

4.3.3 Valmentajan nimike

Aineistooni kuuluvista valmentajista valmennustoiminnastaan käytettävän nimikkeen ilmoitti tutkimukseen hyväksytysti naisista 216 ja miehistä 691 (vastausprosentti naiset 71,1 %, miehet 73,0 %). Naisista 63,4 % käyttää valmennustoiminnastaan nimikettä valmentaja, vastaava luku miehillä on 46,9 %. Tämä ero selittynee siinä, että miehistä 38,1 % käyttää valmennustoiminnassaan nimikettä päävalmentaja, kun naisista vain 21,3 % toimii päävalmentajana. Apuvalmentajina naisista ja miehistä toimii yhtä moni (naiset 5,56 %, miehet 5,64 %). Erikoisvalmentajana sen sijaan toimii kaksi kertaa enemmän mies- kuin naisvalmentajia. Naisista 3,7 % ja miehistä 7,81 % toimii erikoisvalmentajana nykyisessä valmennustehtävässään. Ohjaajina naisista toimii 5,1 % ja miehistä 1,3 %. (Kuvio 13.)

Kuvio 13. Kansallisen ja kansainvälisen tason nais- ja miesvalmentajien toiminnasta käytettävä nimike prosentteina (naiset n=216, miehet n=691)

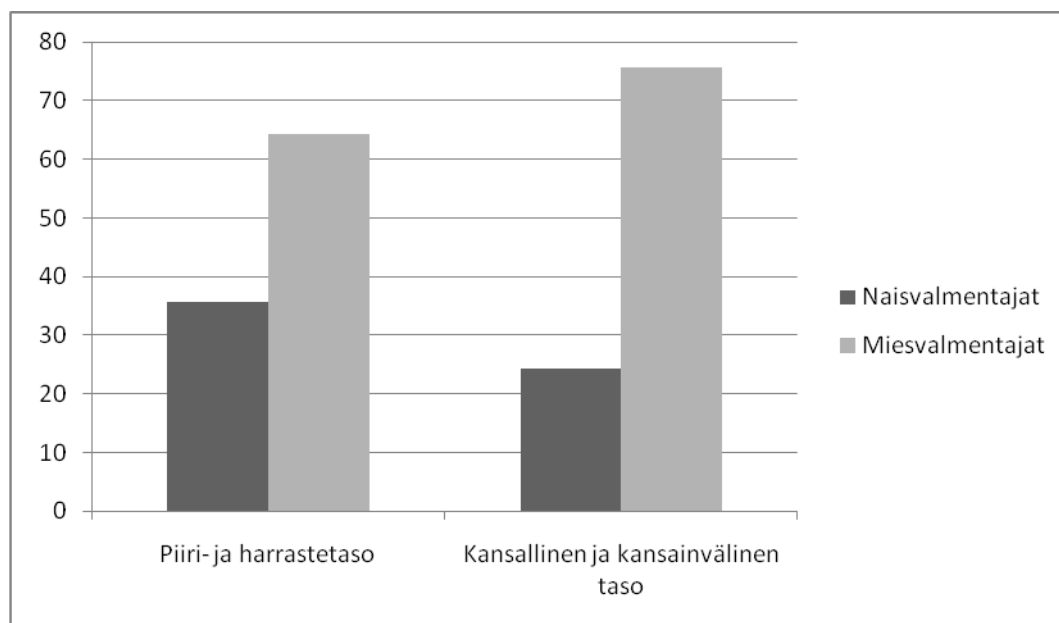
Vaikka prosenttiosuudet ovat pieniä, siitä huolimatta huomion arvoista on, että kansallisen ja kansainvälisen tason valmentajista toimii ohjaajana nainen lähes neljä kertaa todennäköisemmin kuin mies. Lisäksi miespäävalmentajia sekä -erikoisvalmentajia on lähes kaksinkertainen määrä naisiin verrattuna.

4.4 Kansallisen ja kansainvälisen tason nais- ja miesvalmentajien valmennus toiminnasta käytettävän nimikkeen ja valmennettava sukupuolen erojen vertailua piiri- ja harraste tason nais- ja miesvalmentajien eroihin

Valmennettavan sukupuolen sekä valmennustehtävästä käytettävän nimikkeen vertailu alemman tason nais- ja miesvalmentajien vastaaviin prosentteihin antaa hieman tietoa siitä, ovatko nais- ja miesvalmentajien erot kyseessä olevien valmennustehtävän osa-alueissa säilyneet samana alemmalta tasolta saakka vai ovatko kenties erot kasvaneet tai pienentyneet korkeammalle tasolle siirryttäessä.

Viiimeisen 12 kuukauden aikana piiri- ja harraste tasolla valmentaneita nais- ja miesvalmentajia oli kaiken kaikkiaan 931. Näistä vain 35,6 % oli naisia (n=331) ja 64,40 % miehiä (n=600). Naisia on siis suhteessa hieman enemmän alemman tason valmennuksessa kuin korkeamman tason valmennuksessa. Piiri- ja harrastetasolla

valmennettavan sukupuolen oli ilmoittanut naisista 325 ja miehistä 575 sen sijaan valmentajan nimikettä koskevaan kysymykseen oli naisista vastannut 326 ja miehistä 578. (Kuvio 14.)

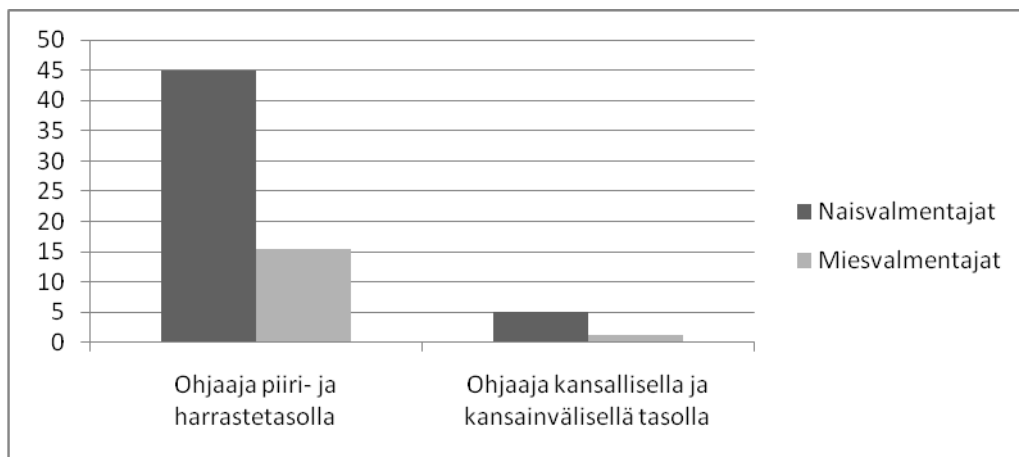
Kuvio 14. Nais- ja miesvalmentajien määrä piiri- ja harrastetasolla (naiset n= 331, miehet n=600) sekä kansallisella ja kansainvälisellä (naiset n=304, miehet n= 947) tasolla prosentteina

Piiri- ja harrastetason naisvalmentajista nais/tyttöurheilijaa valmentaa 52,8 %, molempia sukupuolia 43,3 % ja vain mies/poikaurheilijaa 3,7 %. Saman tason miesvalmentajista mies/poikaurheilijoita valmentaa 62,9 %, molempia sukupuolia 22,5 % ja vain nais/tyttöurheilijoita 14,0 %. Alemman tason valmennuksessa trendi on siis lähes sama kuin korkeamman tason valmennuksessa. (Kuvio 12.) Useampi miesvalmentaja valmentaa vastakkaisen sukupuolen urheilijaa. Naisvalmentajista hyvin harva valmentaa ainoastaan miesurheilijaa. Pääasiassa naisvalmentajat valmentavat naisurheilijoita tai molempien sukupuolien urheilijoita.

Myös alemmalla tasolla miesvalmentajat käyttävät enemmän nimikettä päävalmentaja. Alemman tason naisvalmentajista 11,0 % toimii päävalmentajana kun miesvalmentajilla vastaava luku on 28,5 %. (Kuvio 17.) Mielenkiintoista on huomata myös, että naisvalmentajista nimeä ohjaaja käyttää 45,0 %, mikä sinällään alemmalla tasolla ei yllätä. Erikoista sen sijaan on, että miesvalmentajista ohjaaja-nimikettä käyttää vain 15,5

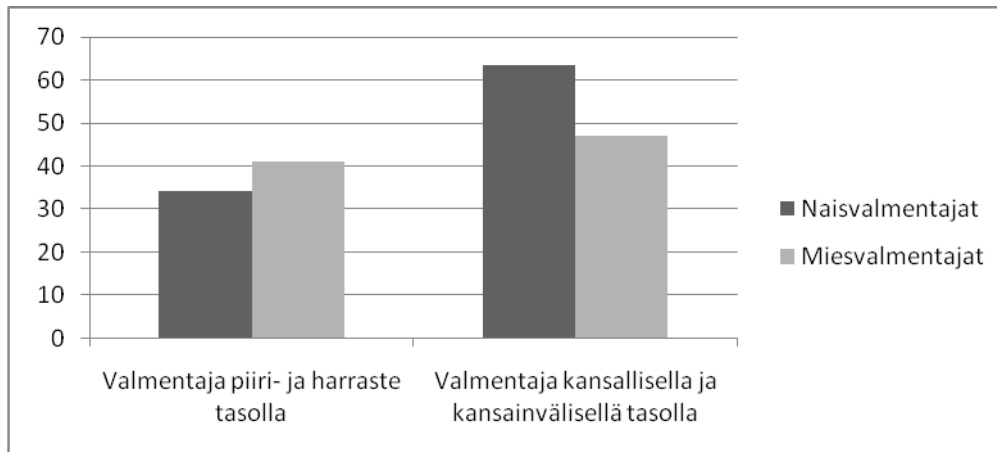
%. (Kuvio 15.) Valmentaja-nimikettä käyttää miehistä 41,2 % kun naisista vastaava luku on 34,3 %. (Kuvio 16.) Erikoisvalmentajien vähyys (naisista 0 %, miehistä 1,6 %) ei varmasti piiri- ja harrastetasolla yllätä, sillä valmentaminen ei vielä ole niin systemaattista, että olisi esimerkiksi erillinen fysiikka- tai psyykinen valmentaja. (Kuvio 18.) Huomion arvoista sen sijaan on se, että alemman tason naisista lähes puolet (45,0 %) toimii ohjaajana kun miehistä yhteensä 70,0 % toimii joko valmentajana tai päävalmentajana (naisista valmentajia tai päävalmentajia on yhteensä 45,4 %).

Johtuuko tämä siitä, että alusta asti miesvalmentajia arvostetaan enemmän ja heidän ei tarvitse naisien tapaa todistella pätevyyttään? Saavatko miehet sukupuolensa ansiosta helpommin valmentajan tittelin ja naiset luokitellaan ohjaajiksi?

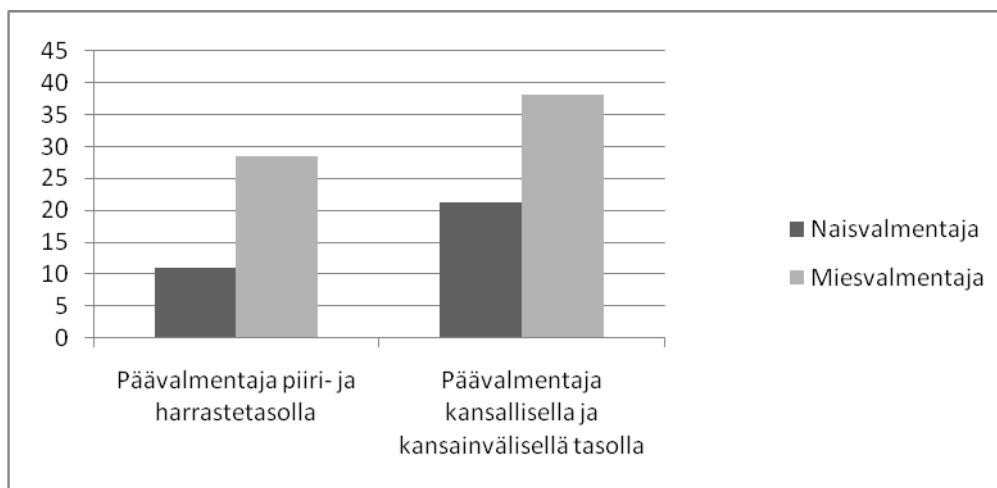

Kuvio 15. Ohjaajina toimivat nais- ja miesvalmentajat piiri- ja harrastetasolla (naiset n=331, miehet n= 600) sekä kansallisella ja kansainvälisellä tasolla prosentteina (naiset n=304, miehet n= 947)

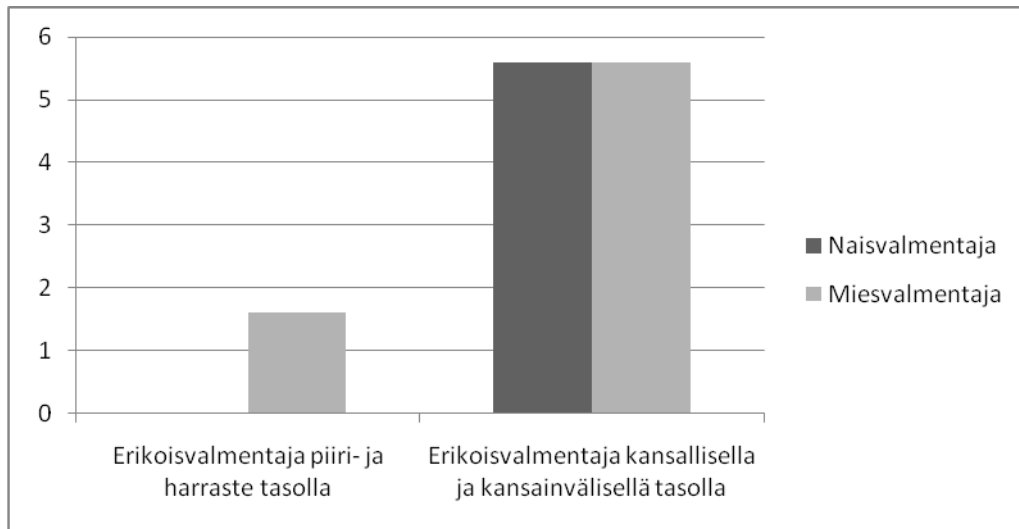

Kuvio 16. Valmentajana toimivat nais- ja miesvalmentajat piiri- ja harrastetasolla (naiset n=331, miehet n=600) sekä kansallisella ja kansainvälisellä tasolla (naiset n=304, miehet n=947)

Kuvio 17. Päävalmentajana toimivat nais- ja miesvalmentajat piiri- ja harrastetasolla (naiset n= 331, miehet n= 600) sekä kansallisella ja kansainvälisellä tasolla (naiset n=304, miehet n=947)

Kuvio 18. Erikoisvalmentajana toimivat nais- ja miesvalmentajat piiri- ja harrastetasolla (naiset n= 331, miehet n=600) sekä kansallisella ja kansainvälisellä tasolla (naiset n=304, miehet n=947)

Kaavioiden vertailusta on huomattavissa, että ylemmissä valmennustoiminnasta käytettävissä nimikkeissä (piiri- ja harrastetasolla valmentaja tai päävalmentaja ja kansallisella ja kansainvälisellä tasolla pää- tai erikoisvalmentaja) miesvalmentajien määrä on naisvalmentajiin verrattuna suurempi. Mitä arvostetumpi valmennustoiminnasta käytettävä nimike, sitä enemmän on miesvalmentajia ja päinvastoin. Ohjaajan nimikettä käyttäviä naisvalmentajia löytyy paljon enemmän miesvalmentajiin verrattuna, molemmilta tasoilta. Ainoana poikkeuksena kansallisen ja kansainvälisen tason valmentaja-nimikettä käyttävät, joista enemmistö on naisia. Tämä poikkeus selittyy sillä, että kyseisellä tasolla miesvalmentajat käyttävät päävalmentaja-nimikettä lähes kaksi kertaa useammin kuin naisvalmentajat. Oli kyse mistä tahansa yhteiskunnan alasta, työstä tai toiminnasta käytettävä nimike tai titteli määrittelee asemasi. Titteli tuo arvostusta, kunnioitusta tai päinvastoin, pudottaa sinut alemmalle tasolle.

5 Pohdinta

Tasa-arvon toteutumisen arviointi suomalaisessa valmennuskulttuurissa oli yksi tutkimukseni tavoitteista. Kuusitoista vuotta sitten Brightonissa järjestettiin konferenssi, jonka myötä julkaistiin naisliikunnan julistus. Koin riittävän pitkän ajan kuluneen, jotta voin pohdinnassani luotettavasti tarkastella, ovatko julistuksen asettamat tavoitteet ja periaatteet jo nähtävissä Suomen valmennuskulttuurissa. Naisliikuntajulistusta ja sen tavoitteiden täyttymistä käytän lisätukena väitteelle liikuntakulttuurin miehisestä perusrakenteesta ja tasa-arvon nihkeästä toteutumisesta. Valmennusrakenteen sukupuolisyrynnälle haen tukea myös osoittamalla kuinka suuri osa aiemmin listatuista syistä valmennuksen miesvaltaisuudesta ovat nähtävissä myös aineistoni tuloksista.

5.1 Brightonin naisliikuntajulistus

Brightonin julistuksen päätavoitteena oli sellaisen liikuntakulttuurin kehittäminen, joka tarjoaa naisille täysiarvoiset mahdollisuudet liikuntaan sen kaikissa muodoissa jossa heidän osuuttaan arvostetaan. Julistuksen oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon periaatteiden mukaan vastuu, voimavarat ja päätösvalta tulisi jakaa tasapuolisesti sukupuoleen perustuvaa syrjintää välttämällä, mutta niitä jaettaessa tulisi samalla korjata naisille ja miehille tarjolla olevien tukimuotojen mahdollinen epätasapaino. Julistuksen mukaan kaikissa urheilu- ja liikuntaorganisaatioiden johtoelimissä on liian vähäinen naisedustus. Tasa-arvoa edistämällä johtotehtävien toiminnan alueesta vastaavien tulisi kehittää sellaisia menettelytapoja, ohjelmia ja rakenteita, joiden avulla voidaan lisätä naispuolisten valmentajien, ohjaajien, päättäjien, neuvonantajien, toimitsijoiden sekä hallinto- ja muun naishenkilöstön lukumäärää kaikilla tasoilla, kiinnittäen erityisesti huomiota henkilöstön valintaa, kehitykseen ja ennen kaikkea jatkuvuuteen (Piikkareilla pinta syvemmltä, 1995.)

5.2 Sukupuoli ja valmentaminen

Kuten jo aiemmin totesin, hyvä valmentaja ei ole sukupuoleen sidottu ominaisuus. Yksikään lista ei luokittele hyvää valmentajaa naiseksi tai mieheksi. Kyse on yksilöstä, persoonasta sekä hänen ammattitaidosta ja tiedoista toimia valmentajana. Tästä huolimatta tasa-arvon ei voida katsoa toteutuvan. Naisvalmentajia sorrettaan, eikä valmennuskulttuurin maskuliininen perusrakenne hyödynnä riittävästi heidän potentiaaliaan toimia valmentajana. Tuloksista voidaan suoraan sanoa, että kansallisen ja kansainvälisen tason valmennus on Suomessakin hyvin miesvaltainen ala. Alle neljännes (24 %) valmentajista kyseisillä tasoilla on naisia. Kun erotellaan korkein eli kansainvälinen taso, miesvalmentajia on suhteessa naisiin vieläkin enemmän. Kansainvälisellä tasolla naisten osuus putoaa 18 %:iin.

Tärkeimpänä tuloksista voidaan sanoa, että tasa-arvoa ei voi katsoa toteutuvan Suomen korkeamman tason valmennuskulttuurissa. Suomalaisten kansallisen ja kansainvälisen tason nais- ja miesvalmentajien valmennustehtävissä on merkittäviä eroja. Myös valmentajan taustoissa on eroja nais- ja miesvalmentajien välillä. Huolimatta naisvalmentajien vähintään yhtä korkeista tai korkeammista lähtötasoista (oma kilpaurheilutausta ja valmentajakoulutus) naisvalmentajat toimivat ”alhaisemmalla” nimikkeellä ja valmentavat korkeammalla tasolla huomattavasti niukemmalla lajivalikoimalla kuin miehet. Naisvalmentajat ovat selkeästi rajattu naisellisten lajien ja oman sukupuolensa urheilijoiden valmennukseen.

5.3 Valmennustehtävä

Valmennustehtävästä voidaan todeta, että naisvalmentajat valmentavat eniten esteettisiä ja naisellisia lajeja sekä valmentavat pääasiassa oman sukupuolensa urheilijoita. Naisvalmentajat toimivat myös miesvalmentajia epätodennäköisemmin pää- ja erikoisvalmentajina. Naisvalmentajat käyttävät valmennustoiminnastaan nimeä ohjaaja kaikilla tasoilla miehiä enemmän. Ainoat samankaltaisuuden mies- ja naisvalmentajien välillä valmennustehtävässä olivat valmennettavassa lajiryhmässä sekä apuvalmentajana

toimimisessa. Yhtä moni nais- kuin miesvalmentaja valmentaa joukkue- ja yksilöurheilijoita sekä toimii apuvalmentajana.

5.4 Taustat ja vertailu alemman tason valmennukseen

Valmentajien taustoissa merkittävimmäksi eroksi sukupuolten välillä nousi se, että naisvalmentajat ovat alemman tason valmennustehtävästään huolimatta miesvalmentajia kokeneempia kilpaurheilu-urallaan sekä yleisesti miesvalmentajia koulutetumpia. Naisvalmentajat ovat myös miehiä nuorempia ja todennäköisesti juuri tästä syystä heillä on takana vähemmän valmentajakokemusta.

Vertailusta piiri- ja harrastetasoon voidaan vetää johtopäätös, että naisvalmentajat todennäköisesti asetetaan tai tyytyvät itse alemmaa valmennuspestiin miesvalmentajiin verrattuna tai ainakin käyttävät toiminnastaan nimikettä ohjaaja miesvalmentajia enemmän. Valmentaja tai päävalmentaja nimikkeet jakautuvat todennäköisemmin miesvalmentajille. Valmennettavan sukupuolesta oli nähtävissä sama trendi kuin kansallisen ja kansainvälisen tason valmennuksessa. Naisvalmentajat valmentavat todennäköisemmin oman sukupuolensa urheilijoita tai sitten molempia sukupuolia. Hyvin harva nainen valmentajaa kuitenkaan pelkää poika/miesurheilijaa. Naisvalmentajien jokseenkin heikompi asema korkeamman tason valmennuksessa on tämän pienen vertailun mukaan siis suora, luonnollinen siirtyminen alemmalta tasolta.

5.5 Tulosten vertailua aiempiin tutkimuksiin

Saamani tulokset tukevat useita Kiltyn (2006) väitteitä ja perusteluja naisten niukalle edustuksella korkeamman tason valmennuksessa. Tulokset tukevat muun muassa väitettä naisvalmentajien pätevyyden arvioimisesta alakanttiin. Huolimatta siitä, että naiset ovat valmentajakoulutukseltaan yhtä koulutettuja ja omaavat miehiä korkeamman kilpaurheilutaustan, he eivät silti työllistä kuin murto-osan Suomen korkeamman tason valmennuspesteistä. Kiltyn (2006) tutkimusta tukee myös se, että naisista suurempi osa työskentelee niin alemman kuin korkeamman tason valmennuksessa nimikkeellä ohjaaja. Miehet sen sijaan niin korkeammalla kuin alemmalla tasolla toimivat todennäköisemmin valmentajina, päävalmentajina tai

erikoisvalmentajina. Myös teoria palkkaamisesta samankaltaisuuden perusteella saa tukea näissä tuloksissa. Naisvalmentajien koulutustausta oli miehiä korkeampaa, mikä saattaa johtua juuri siitä, että naiset kouluttavat itsensä korkeammin, koska valmennustyössä eteneminen on koettu hankalaksi.

Kiltyn (2006) ja Normanin (2010) määrittämää homofobiaa osasyynä naisten niukalle edustukselle korkeamman tason valmennuksessa on hyvin vaikea määrittää tästä tutkimusaineistosta. Sen vuoksi, olisi ollut hyvin mielenkiintoista, tietää tutkimuksessa olleiden valmentajien siviilisääty sekä esimerkiksi lasten määrä. Kunnarin naisvalmentajatutkimuksen (2000) ja Suomen Valmentajat Ry:n (2006) otovalmentajien jaksamis- ja työhyvinvointi tutkimuksien vertailusta löytyy kuitenkin hieman tukea tälle väitteelle. Suomen Valmentajat Ry:n mukaan seitsemän kymmenestä otovalmentajasta on avioliitossa, kun Kunnarin mukaan Suomen kärkitason naisvalmentajista avioliitossa elävien osuus oli vain 42 %. Avioliitossa, joka ei tietenkään määrittele kumppanin sukupuolta, oli naisvalmentajista 24 %. Suomen Valmentajat Ry:n mukaan miesvalmentajilla oli 2.1 lasta, kun naisvalmentajilla vastaava lapsimäärä oli 1.3. Näiden tutkimusten mukaan naisvalmentajilla on miehiä vähemmän lapsia ja todennäköisemmin he eivät ole naimisissa. Juuri nämä asiat nousivat Kiltyn (2006) ja Normanin (2010) tutkimuksissa esille, kun mietittiin syytä urheilun parissa työskentelevien naisvalmentajien ei-niin-naiselliksi tai lesboiksi leimaamiselle. Homofobia voi tietysti olla myös yksi syy sille, miksi miesvalmentajista suurempi osa valmentaa molempia sukupuolia. Toisaalta, miesvalmentajien tunkeutuminen naisurheilijoiden valmennukseen tukee Knoppersin (1992) teoriaa siitä, että miesten ylivallassa miehet luovat säännöt naisten ja miesten rooleista.

Tulosten perusteella on selvää, että naismentorien ja esikuvien puute on naisilla suurempaa kuin miehillä. Kiltyn (2006) sekä Kamphoff & Gillin (2008) mukaan mentorin löytyminen oli hyvin merkittävä tekijä valmennukseen ryhtymisessä. Ehkä tästä syystä naiset myös valmentavat enemmän naisvaltaisia lajeja, sillä juuri näissä esteettisissä lajeissa kuten taitoluistelussa ja voimistelussa naisvalmentajia eli esikuvia on eniten. Knoppersin (1992) tutkimuksen teoria lapsena opituista sukupuolen käyttäytymismalleista tukee tulosta, että naisia on enemmän näissä nuorina aloitetuissa naisellisissa lajeissa. Toisaalta naisvalmentajien suhteellisen suuri sijoittuminen juuri

näihin lajeihin tukee ”Good old boys/Good old Girls” – verkostojen merkitystä sekä palkkausta samankaltaisuuden perusteella. Sekä yleistä toteamusta siitä, että valmennuksen maskuliininen perusrakenne ja filosofia laiminlyövät naisvalmentajien potentiaalin ja rajaavat heidän työllistymismahdollisuuksiaan vain tiettyihin lajeihin. Myös naisvalmentajien rajoittuminen enemmän vain oman sukupuolensa urheilijoiden valmennukseen tukee toteamusta valmennuksen filosofiasta ja miehisestä infrastruktuurista.

Naisvalmentajien nuoremmuudelle ja valmennusuran lyhyemmälle kestolle on löydettävissä selkeät syyt. Naisvalmennuksen lyhyt ja kapea historia selittää hyvin ikääntyneiden naisvalmentajien puuttumisen. Toisaalta myös naisvalmentajien suurimpien lajien voimistelun ja taitoluistelun parissa kärkitaso saavutetaan hyvin nuorena, joten valmentajatkin voivat olla vasta parikymppisiä ja silti jo kilpailu-urallaan huipun saavuttaneita. Kuitenkin vasta lisätutkimus antaisi varmennusta sille, ettei kyseessä ole sittenkin naisvalmentajien drop-out ilmiö.

Kiltn (2006) erottelemia sisäisiä esteitä naisten vähäiselle määrälle valmennuksessa on mahdoton tutkia tutkimustuloksistani. Ainoastaan henkilökohtaisen elämän ja valmennustyön tasapainottamisen ongelmaa voidaan pohtia, mutta sitäkin yhdessä muiden työssä esitelyjen tutkimusten perusteella. Naisten niukkuutta erikois- ja päävalmentajina sekä suurempaa määrää ohjaajina miehiin verrattuna, saattaa vaikuttaa se, että naisvalmentajat kokevat perhe-elämän rajoittavan niin paljon valmennustyöhön paneutumista, että tyytyvät toimimaan enemmän valmentajina tai ohjaajina, niin korkeammalla kuin alemmallakin tasolla valmennettaessa. Kunnarin (2000) naisvalmentajatutkimuksen mukaan vajaa 40 % koki kuitenkin valmennuksesta haittaa perhe-elämälle, joten on melko turvallista vetää samoja johtopäätöksiä aineistoni tuloksista.

Tulosten myötä voidaan vetää johtopäätös, että Brightonin julistuksen mukainen johtotehtävien toiminnan alueesta vastaavien menettelytapojen, ohjelmien ja rakenteiden kehittäminen ei ole ollut riittävää, jotta naispuolisten valmentajien ja ohjaajien lukumäärä olisi kaikilla tasoilla yhtä suurta miesten kanssa. Myöskään julistuksen oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon periaatteiden mukainen vastuun

jakaminen ei ole tapahtunut sukupuoleen perustuvaa syrjintää välttämällä. Naisvalmentajat toimivat miesvalmentajia huonommissa valmennuspesteissä, huolimatta vähintään yhtä korkeasta koulutuksesta ja korkeammasta kilpailutaustasta. Tutkimukseni tulokset siis tukevat hyvin pitkälti myös kansainvälisesti samasta aiheesta saatuja tuloksia.

6 Arviointi

Tutkimusotokseni pieniä lähes puolella alkuperäisestä 2476 valmentajan ja ohjaajan otoksesta 1251 kilpa- ja huippu-urheilu tason valmentajaan. Otos on tästä huolimatta kattava ja riittävän laaja kartoituksen omaiseksi tutkimustyöksi. Lisäksi tutkimuksen naisten (n=304) ja miesten (n=947) prosentuaalinen osuus, naisia 24,3 %, miehiä 75,7 % vastaa yleisesti populaatiota eli valmentajien jakaumaa todellisuudessa, sillä myös muissa kattavammissakin tutkimuksissa on saatu vastaavanlaisia tuloksia. Tämä lisää tutkimuksen luotettavuutta. (Kananen, 2008, 86.) Tuoreimman Saukkola & Vuoren 2011 vuonna tehdyn seuravalmentaja tutkimuksen mukaan 22,3 % seuratasolla toimivista valmentajista on naisia. Suomen Valmentajat Ry:n ammattivalmentaja selvityksen mukaan naisammattivalmentajia on sen sijaan 23,3 %.

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää kuinka paljon naisvalmentajia on korkeamman eli kansallisen ja kansainvälisen tason valmennustehtävissä sekä saada tietoa siitä, miten naisten valmennustehtävät sekä taustat eroavat miehistä. Lisäksi oli tarkoitus tutkimuksen tuloksia analysoimalla arvioida tasa-arvon toteutumista kyseessä olevien tasojen valmennuskulttuurissa. Kansallisen eli SM-tason sekä kansainvälisen tason valmentajien rajausta antaen mielestäni Suomen kilpa- ja huippu-urheiluvalmentajista realistisen kuvan. Kansainvälisen kuten myös kansallisen tason kilpaurheilu vaatii urheilijalta sitoutumista ja päivittäistä panostusta harjoitteluun. Usein tavoitteena ovat kansainväliset kilpailukentät tai tällä tasolla pysyminen. Tämänkaltaisen tavoitteellinen kilpaurheilu vaatii sitoutumista myös valmentajalta. Näin ollen kyse on valmentajista, jotka ovat joutuneet ja joutuvat jatkuvasti kouluttamaan itseään, omaavat todennäköisesti itse myös korkean kilpaurheilutaustan ja vuosien valmentajakokemuksen. Tällaiset valmentajat tekevät arvostettua valmennustyötä.

Työn edetessä ja vertailussa aikaisempiin ulkomailla tehtyihin tutkimuksiin, nousi esille muutamia mielenkiintoisia kysymyksiä, joihin tarvitsisi lisätutkimusta. Naisvalmentajien vähyttä korkeamman tason valmennustehtävissä arvioitiin karkeasti tulosten perusteella. Tarkempaa tietoa naisvalmentajien vähyyden syistä antaisi kuitenkin laadullinen haastattelututkimus, jossa korkeammalla tasolla valmentavat naiset voisivat konkreettisesti kertoa omista kokemuksistaan. Tällainen tutkimus antaisi varmistusta yleisille johtopäätöksille muun muassa valmennuksen miehisestä perusrakenteesta ja siitä, sortaako se todella naisvalmentajien potentiaalia ja rajaa heidän työllistymismahdollisuuksiaan sekä antaisi lisävarmistusta sille, onko tasa-arvon tila todella näin heikko. Toisaalta haastattelututkimus saattaisi antaa hyvinkin lohdutonta tutkimustietoa naisten syrjimisestä tai sitten antaa viitteitä naisten omasta valinnasta valmentaa pääasiassa naisia ja alemman tason urheilijoita. Mielenkiintoiseksi lisätutkimukseksi mainitsin pohdinnassani myös valmentajien siviilisäädyn sekä mahdollisten lasten määrän. Nämä tiedot olisivat auttaneet avaamaan mm. homofobia teoriaa osasyynä naisten niukalle edustukselle korkeamman tason valmennuksessa sekä antaneet viitteitä perhe-elämän aikaa vievästä vaikutuksesta.

Kattavamman tutkimuksesta olisi tehnyt myös kaikkien tulosten vertailu alemman tason valmentajien tuloksiin. Vertailin mielestäni vain olennaisempia, sillä muuten tutkimuksestani olisi tullut hyvin laaja ja rajaus olisi vaikuttanut olemattomalta. Hyvin mielenkiintoista olisi myös ollut tietää nais- ja miesvalmentajien eroja motivaatioista, jotka alun perin ovat ajaneet nämä valmentajat valmennuksen pariin tai mitkä nyt motivoivat valmentajia eniten. Myös valmentajien henkilökohtaisten tavoitteiden sekä heidän mielestä valmennuksessa tärkeimmän asian vertailu olisi ollut sukupuolten välillä mielenkiintoista tietää.

Toivon, että saamiani tuloksia pidetään sen verran luotettavina ja vertailukelpoisina, että niitä voi muut hyödyntää jatkossa. Nais- ja miesvalmentajien eroja ei ole Suomessa aiemmin näin kattavasti eritelty ja vaikka tutkimuksen aineisto ei ole nimenomaan tutkimukseni tarkoitusta varten tehty, uskon sen sisältävän riittävästi tietoa kattavan kuvauksen antamiseksi suomalaisesta valmentajakunnasta. Toivon lisäksi tulosten herättävän ajatuksia Suomen liikuntakulttuurin päättävissä ja johtavissa elimissä tasa-arvon parantamiseksi.

Lähteet

Aarresola. O. 2010. VOK-hankkeen vaikuttavuus: valmentaja- ja ohjaajakoulutuksen kehittämishankkeen arviointi. Kilpa- ja huippu-urheilun kehittämiskeskus.

Evans. G. 2006. Pelaa kuin mies, voita kuin nainen. Gummerrus kirjapainoa Oy. Jyväskylä.

Heikkilä. T. 1998. Tilastollinen tutkimus. Oy Edita Ab.

Kamphoff. C. & Gill. D. 2008. Collegiate Athletes' Perceptions of the Coaching Profession. *International Journal of Sports & Coaching* 1/2008, s. 55-72.

Kananen. J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print,

Kananen. J. 2008. Kvantti. Kvantitatiivinen tutkimus alusta loppuun. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisusarja. Jyväskylän yliopistopaino.

Kane. M. & Stangl J. 1991. Structural Variables That Offer Explanatory Power for the Underrepresentation of Women Coaches Since Title IX: The Case of Homologous Reproduction, s. 47-60.

Knoppers. A. 1992. Explaining Male Dominance and Sex Segregation in Coaching: Three Approaches

Knoppers. A. 1987. Gender and the Coaching Profession. *Quest*. s. 39, 9-22.

Kilty. K. 2006. Women in Coaching. *The Sport Psychologist*. s.20, 222-234.

Koivisto, N. 2005. Miehet ja naiset numeroina liikunnassa ja urheilussa. SLU-

julkaisusarja 2/05. SLU-Paino.

Kunnari. N. 2000. Naisvalmentajat Suomessa. Pro gradu – tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Lovett D. & Lowry. C. 1994. “Good Old Boys” and “Good Old Girls” Clubs: Myth or Reality? *Journal of Sport Management*, s. 8, 27-35.

Nieminen. T. 2008. Tasa-arvobarometri. Soliaali- ja terveystieteiden ministeriö. Helsinki.

Norman. L. 2008. The UK Coaching System is Failing Women Coaches. *International Journal of Sports Science & Coaching* 4/2008, 447-467.

Norman. L. 2010. Feeling Second Best: Elite Women Coaches' Experiences. *Sociology of Sports Journal*, s.27, 89-104.

Norman. L., Reade. I. & Rodgers. W. 2009. The Under-Representation of Women in Coaching: A Comparison of Male and Female Canadian Coaches at Low and High Levels of Coaching. *International Journal of Sports Science & Coaching*. 4/2009, s. 505-520.

Nättinen. N. & Romo. A. 2010. Suomalaisten valmentajien koulutuspolut. Kartoitus suomalaisten valmentajien ja ohjaajien koulutustaustasta, valmennusuran tavoitteista ja valmennettavien urheilijoiden tasosta. Opinnäytetyö. Theseus.

Olympiakomitea 2011. Urheilijoiden ammattienedistämissäätiö. [Viitattu 13.5.2011]

Saatavissa: <http://www.noc.fi/huippu-urheilu/opinto-ja-uraohjaus/urheilijoiden-ammattienedistamis/>

Olympiakomitea. 2011. Opetus ja kulttuuriministeriön apurahat. [Viitattu 13.5.2011].

Saatavilla <http://www.noc.fi/huippu-urheilu/okm-n-urheilija-apurahat/>

Opetusministeriö. 1995. Piikkareilla pintaa syvemmältä. Helsinki

Opetusministeriö. 2009. Sukupuolten tasa-arvo opetusministeriön tehtäväalueilla. Opetusministeriön politiikka-analyseja 2009:6.

Pastore. D. 1992. Two-Year College Coaches of Womes's Teams: Gender Differences in Coaching Career Selesctions. Journal of Sports Management, s. 6, 179-190.

Saukkola. T. & Vuori. I. 2011. Päätoimiset valmentajat seuroissa vuonna 2011. Opinnäytetyö. Julkaisematon lähde.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2010. Tasa-arvo. [viitattu 4.8.2011] Saatavissa: <http://www.stm.fi/tasa-arvo>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2005. Tasa-arvolaki. Tasa-arvoesitteitä 2005:2. Helsinki

Suomen Valmentajat Ry. 2008. Kyselytutkimus oto-valmentajan jaksamisesta ja työviihtyvyydestä.

Suomen Valmentajat Ry. 2004. Suomalainen kilpa- ja huippu-urheilun valmentaja- ja ohjaajakoulutusjärjestelmä: Nykytilan selvitys. Ehdotukset kehittämistoimenpiteiksi.

Suomen Valmentajat Ry. 2002. Valmentaminen ammattina Suomessa. Raportti.

Tiihonen. A. 1995. Teoksessa Piikkareilla pintaa syvemmältä. Opetusministeriö Helsinki.

Tilastokeskus. 2010. Naiset ja miehet Suomessa 2009. Multiprint Oy, Helsinki.

Tilastokeskus. 2007. Naiset ja miehet Suomessa 2007. Multiprint Oy, Helsinki.

Vilka. H. 2005. Tutki ja kehitä. Otavan kirjapaino Oy. Keuruu.

VOK-hanke suomalaisen ohjaaja- ja valmentajakoulutuksen uudistajana. Loppuraportti valmentaja- ja ohjaajakoulutuksen kehittämishanke VOK (2005-2010)

Women's sport foundation. 2011. What is Title IX? [Viitattu 29.5.2011] Saatavilla: <http://www.womenssportsfoundation.org/Issues-And-Research/Title-IX/What-is-Title-IX.aspx>

Liitteet

Valmentaja- ja ohjaajakysely 2009

TAUSTATIEDOT

1) Sukupuoli

- Nainen
- Mies

2) Ikä

3) Asuinkunta

- Pääkaupunkiseutu (Helsinki, Espoo, Vantaa, Kauniainen)
- Yli 50.000 asukasta
- 20.000-50.000 asukasta
- 5.000-20.000 asukasta
- Alle 5000 asukasta

4) Koulutustausta, merkitse ylin suorittamasi koulutus.

- 1. Peruskoulu tai vastaava
- 2. Ammatillinen perustutkinto
- 3. Lukion oppimäärä/ylioppilastutkinto
- 4. Ammattikorkeakoulututkinto
- 5. Alempi korkeakoulututkinto
- 6. Ylempi korkeakoulututkinto
- Opiskelen parhaillaan; nro

5) Onko sinulla opetus tai liikunta alan koulutus?

- Ei
- Kyllä

6) Jos vastasit edelliseen kysymykseen Kyllä, niin valitse seuraavasta listasta koulutuksesi. Voit valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

- Liikunta-alan ammattitutkinto
- Liikuntaneuvoja
- Liikunnan ohjaaja (opisto ja AMK)
- Liikunnan aineenopettaja
- LitM (valmennus ja hallinto)
- Luokanopettaja
- Aineenopettaja
- Muu opettajankoulutus

7) Oletko Suomen Valmentajat ry:n jäsen?

- En
- Kyllä

KOKEMUS URHEILIJANA

8) Onko sinulla kilpaurheilutausta?

- Ei Kyllä

Jos vastasit edelliseen kysymykseen Ei, niin siirry seuraavalle sivulle kysymykseen 14.

9) Mitä sellaisia urheilulajeja olet harrastanut elämäsi aikana, joiden harjoittelu on ollut ohjattua, tavoitteellista ja siihen on liittynyt kilpailutoimintaa. Erittele alla olevaan taulukkoon kaikki määrittelyn täyttävät urheiluharrastuksesi.

1. Lajin nimi
2. Lajin tärkeys, siihen käyttämäsi kokonaispanostuksen perusteella
3. Korkein taso, millä olet lajissa kilpaillut
4. Harrastuksen kesto vuosina

VALMENTAJAKOULUTUS

14) Valmentajakoulutus. Jos sinulla on useita koulutuksia, merkitse kaikki.

- Ei valmentajakoulutusta
- 1. 0-tason koulutus (esim. starttikoulutus, aloittavan ohjaajan koulutus)
  - 2. I-tason koulutus (vähintään 50 h, entinen C- ja B-valmentajakoulutus)
  - 3. II-tason koulutus (suoritettu I-taso ja vähintään 100 h opintokokonaisuus, entinen A- valmentajakoulutus ja siihen liittyvät lajiosat)
  - 4. III-tason koulutus (suoritettu II-taso ja vähintään 150 h opintokokonaisuus, entinen A- lajitutkinnon jälkeinen lajikoulutus, lajin korkein koulutustaso, jos sellaista on järjestetty)
  - 5. Liikuntaneuvoja (valmennus)
  - 6. Entinen AmVT, KVT ja AVT
  - 7. VAT
  - 8. VEAT
  - 9. Liikunnan ohjaaja (valmennus) (opisto ja AMK)
  - 10. Yliopistotason valmentajakoulutus
  - 11. Kansainvälinen valmentajakoulutus; mikä
  - 12. *Muu; mikä?
  - Kouluttaudun parhaillaan; nro

15) Miltä aihealueelta (esim. voima, lajitaito, opettaminen, harjoitemallit) haluaisit lisätietoa tai lisäkoulutusta valmennukseesi liittyen?

16) Miten haluaisit edellisten toteutuvan/toteutettavan? Esim. toteutustapa (lähiopetus, verkko opetus, mentorointi, seminaari), ajankohta, kesto.

VALMENTAJUUS JA VALMENTAJAKOKEMUS

17) Mistä syystä tulit mukaan valmennustoimintaan? Valitse tärkein

- Olen itse harrastanut tai harrastan lajia
- Oma lapseni on harrastanut tai harrastaa lajia
- Valmentaminen kiinnosti minua harrastuksena
- Valmentaminen kiinnosti minua ammattina
- Ulkopuolisen tahon pyynnöstä (esim. vanhemmat, ystävät, seuran toimihenkilö)
- Muu; mikä

18) Mikä oli alussa tärkein tekijä, joka motivoi sinua valmennustoiminnassasi?

- Urheilijan kehittäminen
- Urheilijan menestys
- Oma kiinnostus lajiin
- Oma kiinnostus valmentamiseen
- Oma kehittyminen valmentajana
- Halu olla mukana seuratoiminnassa
- Toiminnasta saatava korvaus
- Toiminnan mahdollistaminen
- Muu; mikä

19) Mikä on nykyisin tärkein tekijä, joka motivoi sinua valmennustoiminnassasi?

- Urheilijan kehittäminen
- Urheilijan menestys
- Oma kiinnostus lajiin
- Oma kiinnostus valmentamiseen
- Oma kehittyminen valmentajana
- Halu olla mukana seuratoiminnassa
- Toiminnasta saatava korvaus
- Toiminnan mahdollistaminen
- Muu; mikä

20) Mikä seuraavista on mielestäsi tärkeintä valmennuksessa?

- Kehittää urheilijaa
- Auttaa urheilijaa saavuttamaan paras mahdollinen tulos
- Kasvattaa urheilijaa

21) Millaisia henkilökohtaisia tavoitteita sinulla on valmennusurallasi? Voit valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

- Ei merkittäviä, toiminnan jatkaminen ennallaan
- Kehittyä edelleen valmentajana
- Kehittyä huippuvalmentajaksi
- Saada valmentamisesta ammatti
- Kehittää lajia ja lajikulttuuria
- Kehittää valmennusta ja valmennusprosesseja
- Muu; mikä

22) Kuinka monta vuotta sinulla on kaikkiaan kokemusta valmentamisesta?

23) Kuinka monessa lajissa olet toiminut valmentajana koko valmennusurasi aikana?

24) Kuinka monta eri valmennuspestiä sinulla on ollut koko valmennusurasi aikana?

25) Minkä lajiryhmän urheilijoita olet pääsääntöisesti valmentanut valmennusurasi aikana?

- Yksilölaji
- Joukkuelaji
- Yksilö/joukkuelaji

26) Minkä ikäryhmän urheilijoita olet valmentanut valmennusurasi aikana? Voit valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

- Alle 7 vuotta
- 7-11 vuotta
- 12-16 vuotta
- 17-19 vuotta
- Yli 19 vuotta

27) Minkä tasoisia urheilijoita olet valmentanut valmennusurasi aikana? Voit valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

- Harraste
- Paikallinen/Piiri/Alue
- Kansallinen
- Kansainvälinen

NYKYINEN VALMENNUSTEHTÄVÄ

28) Oletko toiminut valmentajana viimeisen 12 kuukauden aikana?

- Ei Kyllä

Jos vastasit edelliseen kysymykseen En, niin siirry seuraavalle sivulle kysymykseen 36.

29) Minkä lajin urheilijoita olet valmentanut viimeisen 12 kuukauden aikana?

Jos olet valmentanut useamman lajin urheilijoita aseta valmennustehtäväsi järjestykseen viikossa valmennukseen käyttämäsi ajan perusteella.

1. Lajin nimi
2. Nimike, jota käytät valmentaessasi
3. Kuvaus valmennustoimintasi perusteesta
4. Valmennuskertojesi määrä viikossa
5. Valmennukseen keskimäärin käyttämäsi kokonaisaika tunteina viikossa
6. Valmennettaviesi määrä
7. Valmennettaviesi ikä
8. Valmennettaviesi sukupuoli
9. Valmennettaviesi taso

34) Arvioi montako tuntia kokonaisuudessaan käytät kilpailukaudella aikaa valmentamiseen normaalin viikon aikana? Ilmoita arviosi 1 tunnin tarkkuudella

35) Valitse lisäksi alla olevista vaihtoehdoista ne tehtävät, joihin aikasi kuluu ja arvioi niiden osuus ilmoittamastasi kokonaisajasta. Ilmoita arviosi 0,5 tunnin tarkkuudella

- Harjoitusten suunnittelu
- Harjoitusten ohjaaminen
- Kilpailut/ottelut
- Hallinnolliset tehtävät
- Suhteet seurajohtoon, urheilijoihin ja vanhempiin
- Käytännön järjestelyt (leiritys, kilpailumatkat jne.)
- Muu

VALMENTAJANA KEHITTYMINEN

36) Arvioi montako tuntia kokonaisuudessaan käytät itsesi kehittämiseen valmentajana kuukauden aikana? Ilmoita arviosi 1 tunnin tarkkuudella

Seuraavissa kysymyksissä 37, 38, ja 39 on lueteltu asioita valmentajan oppimisen ja kehittymisen kannalta liittyen koulutukseen, kokemukseen ja tiedon hankintaan. Määrittele kunkin asian kohdalla, onko se omalla kohdallasi toteutunut (vastaa 0 vain, jos asia ei ole kohdallasi toteutunut). Jos asia on toteutunut omalla kohdallasi, arvioi kuinka tärkeä se on mielestäsi ollut oman valmentajana kehittymisesi kannalta.

37) Koulutus

Asteikko on 0 = ei ole toteutunut, 1 = ei tärkeä, 2 = tärkeä, 3 = erittäin tärkeä.

	0	1	2	3
1. Ammatillinen valmentajatutkinto (AMK, VEAT, yliopisto yms.)	☐	☐	☐	☐
2. Lajiliiton tasokoulutus	☐	☐	☐	☐
3. Lajiliiton muu koulutus	☐	☐	☐	☐
4. Valmentaminen Suomessa seminaarit	☐	☐	☐	☐
5. Valmentajaseminaarit	☐	☐	☐	☐
6. Teemakoulutukset (SLU alueet, valmentajaklinikat yms.)	☐	☐	☐	☐
7. Kansainvälinen valmentajakoulutus	☐	☐	☐	☐
8. Valmentajaillat (seura/alue)	☐	☐	☐	☐
9. VOK työ	☐	☐	☐	☐
10. Muu ei valmennukseen liittyvä koulutus	☐	☐	☐	☐
11. Muu	☐	☐	☐	☐

38) Kokemus

Asteikko on 0 = ei ole toteutunut, 1 = ei tärkeä, 2 = tärkeä, 3 = erittäin tärkeä.

	0	1	2	3
12. Arkivalmennuksen kautta saatava kokemus ja tieto	☐	☐	☐	☐
13. Omat kokemukset urheilijana	☐	☐	☐	☐
14. Yhteistyö valmennuskonsultin kanssa	☐	☐	☐	☐
15. Työskentely apuvalmentajana	☐	☐	☐	☐
16. Seurayhteisö; toiminta oman seuran valmennustiimissä	☐	☐	☐	☐
17. Kokemus vanhemmuudesta	☐	☐	☐	☐
18. Perheen ja ystävien neuvot	☐	☐	☐	☐
19. Muu työelämän kokemus	☐	☐	☐	☐
20. Valmentajauran aikaiset valmentajakollegat (verkosto)	☐	☐	☐	☐
21. Oman valmennustoiminnan arviointi ja pohdinta (reflektointi)	☐	☐	☐	☐
22. Työskentely mentorin kanssa	☐	☐	☐	☐
23. Työskentely mentorina, kouluttajana, tutorina,	☐	☐	☐	☐
24. Oman urheilu-uran aikaisilta valmentajilta oppiminen	☐	☐	☐	☐
25. Oman lajin valmentajilta oppiminen (seuraaminen ja tarkkailu)	☐	☐	☐	☐
26. Muiden lajien valmentajilta oppiminen (seuraaminen ja tarkkailu)	☐	☐	☐	☐
27. Muu	☐	☐	☐	☐

39) Tiedonhankinta

Asteikko on 0 = ei ole toteutunut, 1 = ei tärkeä, 2 = tärkeä, 3 = erittäin tärkeä.

	0	1	2	3
28. Kirjallinen materiaali	☐	☐	☐	☐
○ valmennusoppaat	☐	☐	☐	☐
○ urheilukirjat, elämäkerrat	☐	☐	☐	☐
○ valmennus / urheilulehdet	☐	☐	☐	☐
○ tieteelliset julkaisut ja opinnäytetyöt	☐	☐	☐	☐
29. Sähköinen materiaali (DVD, CD-rom, video)	☐	☐	☐	☐
○ Tallenne kilpailu/harjoitustilanteesta	☐	☐	☐	☐
○ Tiettyä tarkoitusta varten muokattu tallenne (esim. koulutusmateriaali)	☐	☐	☐	☐
30. Internet	☐	☐	☐	☐
○ tiedon haku	☐	☐	☐	☐
○ sähköposti	☐	☐	☐	☐
○ valmennukseen ja urheiluun liittyvät keskustelupalstat	☐	☐	☐	☐

40) Pohdi, mitkä edellisistä asioista (1-30) ovat olleet viisi tärkeintä oman valmentajana kehittymisesi kannalta ajatellen koko valmennusuraasi.

Merkitse tärkeysjärjestyksessä valitsemiasi asioita vastaavat numerot.

41) Valitse edellisistä asioista (1-30) kolme tärkeintä, joita olet käyttänyt viimeisen 12 kuukauden aikana.

Merkitse tärkeysjärjestyksessä valitsemiasi asioita vastaavat numerot.

42) Valitse edellisistä asioista (1-30) kolme tärkeintä, joita haluaisit käyttää seuraavan 12 kuukauden aikana.

Merkitse tärkeysjärjestyksessä valitsemiasi asioita vastaavat numerot.

43) Olisitko halukas jatkossa osallistumaan aiheesta tehtävään jatkotutkimukseen?

Suomessa tehdään erimuotoista kilpa- ja huippu-urheiluun liittyvää tutkimus ja kehitystoimintaa. Alalla toimivia yksiköitä ovat mm. Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus (KIHU), urheiluopistojen valmennuskeskukset, yliopistot, UKK-instituutti jne.

Keväällä 2009 on käynnistynyt KIHU:n johtama hanke, jossa pyritään kartoittamaan urheilun tutkimus ja kehitystoiminnan yksiköt ja niiden osaaminen sekä toisaalta tutkimus ja kehitystoiminnan tarve urheilun kentällä.

44) Tämän johdosta pyydämme sinua pohtimaan kysymystä: Mitä suomalaisessa urheilussa tulisi tutkia ja kehittää? Voit pohtia asiaa joko laajasti koko urheilun / edustamasi lajin näkökulmasta tai toisaalta oman valmentajuutesi kehittämisen näkökulmasta.